

Esbjergs Historie.

"HN/AP

1 Afskrift

27/9 43

(Nr. 1)

Referat til Magistraten.

Lørdag den 25.d.M. førtes under Foresæde af Ingeniør Villumsen, Udenrigsministeriet, en Række Forhandlinger med Værnemagten angaaende Fastsættelse af Erstatninger for forskellige beslaglagte Ejendomme. Tilstede var for Magistraten Borgmesteren og Kommunaldirektøren.

I. Peters Kro.

Denne Restauration beslaglægges til Kontorbrug for en Afdeling S.S. Politi paa 130 Mand. Restauratør Christensen forlangte en aarlig Leje af 75.000 Kr.. Man enedes efterhaanden om at indstille til Udenrigsministeriet, at der ydes ca. 45.000 Kr.

II Hotel Hafnia.

Dette beslaglægges til Brug for en Afdeling tysk civilt Kriminalpoliti, 30 Mand. Ejeren forlangte ved Landsretssagfører Jøger en aarlig Leje paa 84.000 Kr. Man enedes efterhaanden om at indstille til Udenrigsministeriet en Leje paa ca. 65.000 Kr.

III Hotel Spangsberg.

Den eksisterende Belægning med Pionertropper fortsættes, men den tidligere aftalte månedlige Leje paa 10.000 Kr. nedsættes til 7.000 Kr. under Hensyntagen til, at Omsætningen i "Ambassadeur" i Vintersæsonen er mindre.

IV. Paladshotellet.

For en "Stilling" paa Taget enedes man om at yde Direktør Leo Jensen en månedlig Leje af 50 Kr.

V. Tivoli.

For Benyttelse af Cirkusbygningen med visse Birum, der siden 1. Juli 1943 har været anvendt af Pionertropper, enedes man

Esbjergs Historie.

om en månedlig Leje paa 1.000 Kr. Direktør Leo Jensen havde forlangt 3.000 Kr.

Under disse Forhandlinger indløb der nye væsentlige Krav fra Værnemagten:

A. - Værnemagten forlangte Resten af Værelserne paa Paladshotellet, hvilket Direktør Leo Jensen affandt sig med.

B.- Angaaende de to Lejligheder i Paladshotellet, der nu beboes af henholdsvis Herr Amtsbiller og Herr Lindquist:

Herr Amtsbillers Lejlighed bliver beslaglagt fra og med 28.d.M. medens Herr Lindquist indtil videre forbliver boende, dog saaledes, at han flytter op i Amtsbillers Lejlighed, naar denne rykker ud. Herr Lindquist har senere anmodet om at faa Lov til at flytte ned i Stuen i en tom Butik med Lejlighed, hvilket jeg har lovet at forelægge for Værnemagten.

C.- Værnemagten forlangte omgaaende 4 Værelser i et pænt Hotel stillet til Raadighed. Dette paalignedes Missionshotellet.

D.- Værnemagten fordrede en Skole til Indkvartering af de førnævnte 130 S.S. Politisoldater. Ved Forhandling lykkedes det efter Besigtigelse at faa Værnemagten til at nøjes med Salen med tilstødende Rum i Tivoli. Kontrakt herom vil blive oprettet, naar Afdelingen en af Dagene ankommer. Lejen bliver formentlig ca. 4.400 Kr. månedlig.

E.- Fra Indenrigsministeriet indløb der Meddelelse om, at Jydsk Andel skulde afgive et af sine Pakhuse til Værnemagten.

F. Fra Indenrigsministeriet indløb der Meddelelse om, at Grunden ved Frodesgade (Skolehaverne) skal afgives til Værnemagten.

G.- Ved Samtaler med Politimesteren erfarede man, at Værnemagten i allernærmeste Fremtid agter at beslaglægge i hvert Fald en Del af Niels Th. Jensens Huse ved Hjertingvej, men

Esbjergs Historie.

endnu har Værnemagten ikke overfor Magistraten fremsat noget Krav. Man satte sig Søndag Aften i Forbindelse med Fuldmægtig Lundsteen, Indenrigsministeriet, og han har lovet i Dag til Morgen at opsøge Tyskerne i København og fremføre alle tænkelige Argumenter imod en saadan Beslaglæggelse, ligesom Borgmesteren og Undertegnede i Eftermiddag agter at optage en Forhandling med den stedlige Kommandant.

H.- I sidste Uge har en Afdeling af Værnemagten (Hæren) gjort Krav paa hele Tobaksfabriken. Man har "forsvaret" denne bedst muligt og forøvrigt efter Aftale med Direktør Larsen henvist Værnemagten til F.D.B.'s Generalsekretær i København. Marinen har ogsaa besigtiget Tobaksfabriken, men den stedlige Kommandant har erklæret, at man ikke ville beslaglægge Fabriken under Hensyntagen til det Antal Arbejdere, der var beskæftiget der. Dette har man meddelt Hæren. Indenrigsministeriet har endnu intet hørt til denne Sag fra tysk Side, men Lørdag Eftermiddag antydede en af Officererne til Undertegnede, at der i hvert Fald skulle lægges 300 Mand ind paa Fabriken. Det oprindelige Krav gjaldt 1500 Mand.

I.- Endelig kan tilføjes, at Værnemagtens Repræsentanter Lørdag Eftermiddag antydede, at man i nær Fremtid kunde vente store Indkvarteringer.

Hans Nielsen."

Esbjergs Historie.

HN/BJ

Referat . (Nr. 2).

(Fortsættelse af Referat af. 27. September 1943).

A.

Den 27. September opsøgte man Kommandanten i Anledning af de vedholdende Rygter om Værnemagtens Krav paa N. Th. Jensens Huse. Det lykkedes efter længere Forhandling at faa Kravet, som virkelig var tænkt stillet, foreløbig afblæst, og de to Blokke er nu taget i Brug af Lejerne.

B.

De vigtigste Forhandlinger i Oktober har drejet sig om Beslaglæggelserne, der i denne Maaned fandt Sted.

Den 9. Oktober modtog Politimesteren en Skrivelse fra den stedlige Kommandant med 49 Beslaglæggelsespunkter, hvoraf følgende vedrørte Esbjerg By:

- 1) Tobaksfabriken
- 2) "Bethesda" i Teglværksgade
- 3) Et Lager hos Fa. E. F. Esmann
- 4) Et Lager hos Fa. O. F. Andersen
- 5) 2 Værelser hos Jørgensen, Exnersgade 27
- 6) 2 møbl. Værelser hos Lund, Teglværksgade 18
- 7) 4 møbl. Værelser hos Hansen, Lauritzen, Brandsborg og Sørensen, Teglværksgade
- 8) 2 umøbl. Værelser hos Damefrisørinde Pedersen Teglværksgade 30
- 9) 1 umøbl. Værelse hos Murer Jensen, Teglværksg. 11
- 10) 2 Lejligheder i Boligforeningens Huse i Rørkjærgade
- 11) Mærsk Brodersens Ejendom paa Jernevej.

Til de paaagældende, der henvendte sig her om Støtte, meddelte man, at den paaagældende Beslaglæggelse var folkeretslig ugyldig, indtil den var blevet bekræftet af Generalen i København. Man indberettede straks Sagen til Indenrigsmini-

Esbjergs Historie.

steriet og bad Ministeriet tage Affære. Vedrørende Tobaksfabriken satte man sig yderligere i Forbindelse med dennes øverste Ledelse (gennem Direktør Larsen) for hurtigst muligt at advare.

Den 25. Oktober meddelte en stedlig Major, at de forskellige Beslaglæggelser nu var godkendt i København med Undtagelse af Tobaksfabriken, Værnemagten forlangte samtidig at vi skulde give de paagældende Meddelelse herom.

Dette nægtede man under Henvisning til, at man ikke havde modtaget nogen skriftlig Beslaglæggelsesordre endnu. Samme Dag satte man atter Indenrigsministeriet ind i Sagen og bad Ministeriet undersøge, om Beslaglæggelsen virkelig var godkendt. Dette meddelte Ministeriet samme Aften ikke var Tilfældet.

Der blev derefter arrangeret et Møde her i Byen den 1.d.M. med Fuldmægtig Lundsteen, Indenrigsministeriet, og Oberstabsintendant Dr. Nigg, paa hvilket Møde man gennemgik samtlige Beslaglæggelseskrav.

Paagældende godkendte imidlertid den langt overvejende Del af Beslaglæggelseskravene.

Af de fornævnte Krav er indtil nu opgivet
Tobaksfabriken,
De to Lejligheder i Rørkjærsgade og
Brodersens Beboelseshus.

Der fremkom derefter en skriftlig Beslaglæggelsesordre, og dette er i Dag herfra meddelt de Personer, det gaar ud over. Da Beslaglæggelsesordren endnu ikke formelt har den rette Form, har man indsendt den til Indenrigsministeriet med Klage.

6.

Den 25. Oktober fik man Meddelelse om, at hele

Esbjergs Historie

"Børsen" skulde beslaglægges. Ved Forhandling lykkedes det at faa Kravet indskrænket til kun at omfatte Salen, medens Privatilejlighed og hele Restaurationen og Bar'en reddedes.

D.

En Række Henvendelser om Fremskaffelse af Værelser og Huse har man besvaret med, at det kunde man intet have at gøre med - kun forsaavidt det drejede sig om Hotelværelser har man selvsagt for at afværge Krav om private Værelser været behjælpelige

E.

Et Krav om Rømning af en stor Lejlighed i Jernbanegade beboet af 10 tuberkuløse Mennesker, er det efter Forhandling lykkedes at faa opgivet.

F.

Der forventes beslaglagt nogle af Chr. P. Jensens Villaer ved Hjertingvej til Brug for Familier fra Sct. Pauls Alle. Et Krav fra Værnemagten om, at Esbjerg skulle købe Chr. P. Jensens Villaer er selvsagt pure afvist.

G.

Et Krav om Tilladelse til Opførelse af Ammunitions. huse i den lille Plantage ved Hjertingvej (vis a vis Chr.P. Jensens Huse) blev herfra afslået. I Stedet for opføres Husene sikkert i den Plantering, vi delvis har ryddet for at tage Fyld til Opfyldning af "Trekanten".

H.

Vestre Skole. Denne Skole er nu rømmet for Soldater, men derefter blevet fyldt med Arbejdere. Dette har man overfor Kommandanten nedlagt Protest imod, ligesom man har indberettet Sagen til Indenrigsministeriet.

Kommandanten har i Dag lovet at ændre Forholdet.

Esbjerg, den 8. November 1943.

Hans Nielsen"

Esbjergs Historie.

"LHN/BJ

R e f e r a t . - (3)

Tirsdag den 16.d.M. Kl 11 1/2 blev undertegnede anmodet om at komme til Stede i det tyske Kommandantur i Skolegade 14, hvor i Forvejen Politimester Hebo var kommet til Stede. I Forhandlingerne deltog fra tysk Side Afsnitskommandant Oberst Eggelin(?) og 4 andre tyske Officerer, deriblandt en ældre tysk Major, der oplyste, at han var kommet til Esbjerg for yderligere at forcere Fæstningsbyggeriet i og omkring Esbjerg. Til dette Brug maatte han fra Kommunens Side kræve 800 - 1.000 Arbejdere og en Del Lastvogne - en Snes straks. Paa Erklæring fra Undertegnede om, at Arbejdsanvisningen sorterede under Amts-Arbejdsanvisningskontoret og ikke under Esbjerg Kommune, og at Esbjerg Kommune var ude af Stand til at fremskaffe yderligere Arbejdskraft, erklærede en af de deltagende Officerer, at det aabenbart ikke var for tidligt, at det gik op for os her i Danmark, at Tyskerne var Herrer i Landet, og at de Krav, man fra den Side stillede, maatte imødekommes, enten med det gode eller med det onde. Til de fremsatte Trusler anmodede undertegnede den kvindelige Tolk om at meddele, at Trusler ikke ændrede vore Standpunkter, at vi fornylig havde faaet en Skrivelse fra Indenrigsministeriet, der henstillede til os fortsat at være de tyske Myndigheder loyalt behjælpelige, og at vi stadig fra Kommunens Side var villige hertil, men at vi, naar Kravene gik ud over de Regler, der hidtil havde været truffet Aftale om mellem de øverste danske og tyske myndigheder, saadan som Tilfældet var her, maatte afvise dem, indtil vi enten modtog anden Ordre fra de øverste danske Myndigheder eller skriftlig Ordre fra den tyske Øverstbefalende i Danmark. Den tyske Tolk oversatte ikke første Del af mine Bemærkninger.

Under de fortsatte Forhandlinger nedsattes Kravet om Antallet af Arbejdere fra ca. 1.000 til ca. 200 til en Begyndelse, hvortil man føjede, at saafremt dette Antal Ar-

Esbjergs Historie.

bejdere ikke kunde skaffes i Esbjerg, maatte man skaffe dem andetsteds fra, og Esbjerg maatte saa sørge for deres Indkvartering hos Borgerskabet. Saaffremt der ikke kunde skaffes Arbejdskraft blandt ledige Arbejdere maatte man forbeholde sig at kræve, at der blev udskrevet Arbejdere til tysk Arbejde blandt de Virksomheder, hvis Virksomhed ikke kunde kaldes livsnødvendig, og herunder henviste man fra tysk Side bl.a. til det store Antal C.B.-Betjente. Yderligere tilføjede man, at det Antal Arbejdere, der maatte blive fremskaffet enten paa den ene eller den anden Maade, selv skulde stille med fornødent Værktøj, Skovl og Spade, og at Kommunen skulde betale deres Løn for senere Afregning mellem Kommunen og den tyske Værnemagt. Alle disse Krav udover de hidtil mellem de danske og de tyske øverste Myndigheder trufne Aftaler afvises i Henhold til tidligere Udtalelse.

Forhandlingerne sluttede med, at man fra tysk Side vilde tilstille Esbjerg Kommune eller Politimesteren de fremsatte Krav skriftligt.

Umiddelbart efter Forhandlingen med Tyskerne havde undertegnede en Samtale med Fuldmægtig Lundsteen, Indenrigsministeriet, der for tiden opholder sig i Silkeborg og rede-gjorde overfor ham for saavel Tyskernes Krav som vore Afslag. Fuldmægtig Lundsteen erklærede, at vore Afslag var i fuld Overensstemmelse med de hidtil trufne Aftaler, ligesom Tyskernes Krav paa alle Omraader gik udenfor de hidtil gældende Regler og trufne Aftaler mellem de øverste danske og tyske Myndigheder. Han vilde derefter indberette Sagen saavel for Stiftsamtmand Herschend som Indenrigsministeriet.

Ved Undersøgelse paa Amts-Arbejdsanvisningskontoret Onsdag Formiddag blev det oplyst, at den tyske Værnemagt ikke havde henvendt sig til Arbejdsanvisningskontoret for at faa Arbejdskraft til de forøgede Arbejder, og at man der havde ca. 350 arbejdsløse, hvoraf ca. 102 Arbejdsmand i Esbjerg.

Esbjergs historie.

Onsdag Eftermiddag meddelte Kontorassistent Skov Nielsen derefter paa min Anmodning mundtligt paa det tyske Kommandantur, at der var ledig Arbejdskraft i en vis Udstrækning paa Amts-Arbejdsanvisningskontoret, og at Aarsagen til, at man fra undertegnedes og Politimesterens Side Dagen før havde meddelt, at der ikke fandtes ledig Arbejdskraft, var den, at man gik ud fra som givet, at man fra tysk Side som hidtil ogsaa denne Gang havde henvendt sig til Arbejdsanvisningskontoret. forinden man henvendte sig til Kommunen med sine Krav om Arbejdere.

Lørdag Kl. 10 var der endnu iktet skriftligt Krav kommet fra tysk Side hverken til Kommunen eller Politimesteren, ligesom heller ikke Arbejdsanvisningskontoret havde hørt noget fra Tyskerne. Departementschef Højrup, der efter Anmodning Fredag Formiddag fik Sagen refereret telefonisk til Brug i Departementschefmøde samme Dags Eftermiddag, oplyste, at der fra øverste tysk Side nu var stillet Krav om ca. 10.000 Mand til Arbejder i Jylland, hvilket Krav formentlig nu kunde opfyldes fra Arbejdsanvisningskontorerne, hvorfor man formentlig ikke vilde høre mere til Sagen i Esbjerg Kommune.

Esbjerg, den 20. November 1943

L. Høyer-Nielsen "

KILDE:

Nr

10.

Esbjergs historie.

"Jyllandsgade 3.

Oberleutnant Janetz, Kommandantur, Hotel Royal, meddeler til Efterretning, at Ejendommen Jyllandsgade 3 ønskes besigtiget i Dag med eventuel senere Beslaglæggelse for Øje.

Værten er Hermann Grunert, Jyllandsgade 3 st.v. Jeg henvendte mig i dennes Lejlighed og meddelte en Niece (?) hvad der var under Udvikling.

Paa Trappen traf jeg derefter Oberleutnant Janetz og Oberinspektor Fleck tilligemed flere andre. Jeg henstillede til hver af de førstnævnte at gøre det yderste for at finde anden Udvej. Janetz mente, det vilde blive umuligt, da Indkvarteringen skulde ske i Nærheden af Hotel Royal. Jeg spurgte Fleck om der ikke kunde bygges Barakker. Han havde foreslaaet det, men den Vej var aabenbart ikke farbar. Iøvrigt oplyste han, at Huset skulde anvendes til Indkvartering af 100 Piger.

Esbjerg, den 9/12 1943 "
signatur.

Esbjergs historie.

"HN/AP

Referat til Byraadet vedrørende Værnemagten. (4)

Ved Skrivelse, modtaget Gaars Dato fra Indenrigsministeriet, har Værnemagten beslaglagt hele Hotel Spangsborg, (hvoraf det dog er lykkedes at faa frigivet Direktør Hansens Privatbolig), et Pakhus, tilhørende Dansk Andels Gødningscompagni og den K.F.U.M. tilhørende Grund paa Hjørnet af Kirkegade og Skjoldsgade.

Endvidere har den stedlige Kommandant meddelt, at man vil beslaglægge Jyllandsgade 3, hvilken Ejendom indeholder 8 Lejligheder. Borgmesteren og Kommunaldirektøren har i denne Anledning forhandlet med Kommandanten for at faa dette Krav afværget. Det viste sig imidlertid umuligt, men Værnemagten gik ind paa at frigive 7 a 8 af de Lejligheder, de andetsteds i Byen bruger.

Endelig har Værnemagten, men uden at man har faaet nogen Meddelelse fra Indenrigsministeriet eller andet Sted, beslaglagt D.F.D.S.'s Kontorbygning paa Havnen og derved sat 2 Familier paa Gaden.

Esbjerg, den 13. December 1943."

Esbjergs historie.

"HN/BJ

R e f e r a t Nr. 5.
-----til Byraadet vedrørende Værnemagten.

Beslaglæggelsen af Jyllandsgade 3, der omtales i Referat til Byraadet den 13. December f.A., er endnu ikke blevet gennemført, men foreløbig udskudt til ca. 1. Februar.

Vaskeriejer Pedersens Villa i Stormgade er derimod blevet beslaglagt med øjeblikkelig Virkning. Man har forsøgt at skaffe Herr Pedersen en af de Lejligheder, Værnemagten havde lovet at stille til Raadighed til Gengæld for Jyllandsgade 3, men da Beslaglæggelsen af denne Ejendom som nævnt er blevet udskudt, er Spørgsmaalet om Frigørelsen af en Lejlighed ogsaa blevet udskudt.

Navigationsslærer Lindquists Lejlighed i Skolegade 14 er den 7.d.M. blevet beslaglagt. Man har anmodet Værnemagten om at vente med Beslaglæggelsen, indtil Frigivelsen af de førnævnte Lejligheder kunde finde Sted, men dette er pure blevet afslaaet.

Den 6.d.M. antydede Værnemagten overfor Politimesteren, at der i nær Fremtid kunde ventes store Beslaglæggelser med deraf følgende Evakuering af en Række Ejendomme i Esbjerg. Ved en Forhandling med Værnemagten om de foran nævnte Sager bragte Værnemagtens Repræsentanter ogsaa dette sidste paa Bane. Paa Forespørgsel fra os blev det meddelt, at der først i Dag kunde opgives det endelige Omfang af Beslaglæggelserne, men man antydede, at der formentlig vilde blive Tale om 35 Huse med ca. 100 Lejligheder, der skulde evakueres. Overfor vore Anbringender om Umuligheden af at skaffe Logi til disse Mennesker henviste Værnemagten til Flytning til Østkysten, hvor Beboerne saa maatte "rykke sammen".

Esbjergs historie.

I Formiddags blev jeg ringet op af Værnemagten, der forlangte 50 Værelser til Jernbane-Tjenestemænd. Jeg meddelte, at det var umuligt frivilligt at fremskaffe disse Værelser. Hertil anførte Værnemagten, at det dog var gaaet i Fredericia. Jeg henviste til, at Esbjerg i Forvejen var haardt beslaglagt baade med Soldater og Arbejdere og andre.

Borgmesteren og undertegnede forhandlede senere paa Dagen med Værnemagtens Repræsentanter om Spørgsmaalet og fastholdt, at vi ikke kunde være behjælpelige med at fremskaffe disse Værelser. Oberleutnant Janetz meddelte, at de saa vilde beslaglægge, og saa vilde de ikke beslaglægge 50 enkelte Værelser, men et passende Antal Huse. Vi pegede derefter paa, at der endnu her i Byen var visse offentlige eller halvoffentlige Lokaler, der vilde være rimeligere at tage i Brug, og dette lovede Værnemagten at overveje villigt.

Efter Opfordring af Organisation Todt deltog Kommunen i et Møde, som Organisation Todt i Gaar Formiddag afholdt med samtlige Entreprenører, der arbejder for dem. Det oplystes derunder, at Arbejdet vilde være færdigt i Løbet af en 14 Dages Tid, saaledes at Arbejdernes Indkvartering og Bospisning skulde ebbe ud i hvert Fald med Udgangen af denne Maaned. . Under Mødet fremførte vi vore Krav imod Firmaerne, der alle af Organisation Todt fik skrappe Paalæg om at bringe Sagerne i Orden. Det er særlig Firmaet Johansen & Co., der har optraadt ganske ansvarsløst overfor alt og alle.

Det tilføjes, at vi under Forhandlingerne med Kommandanturen i Anledning af de nye Indkvarteringskrav har peget paa, at der om 14 Dage, naar Arbejderne var væk, vilde være adskillige ledige Rum, der kunde bruges til Indkvartering, saaledes at man kunde undgaa Evakuering af en Række Lejligheder. Vi fik derefter at vide, at der i Løbet af Eftermiddagen vilde ankomme en Major med de endelige Krav. Man

KILDE:

Nº

14.

Esbjergs historie.

vilde saa indfinde sig paa Borgmesterkontoret.

Esbjerg, den 10. Januar 1944

Hans Nielsen"

Esbjergs historie.

"R e f e r a t N r . 5 a"

til Byraadet den 10. Januar 1944.

I Fortsættelse af foranstaaende Oplysninger skal meddeles, at Borgmesteren og undertegnede i Eftermiddag Kl. 16 bliver anmodet om at komme til Stede i Kommandanturen sammen med Politimesteren for at faa Besked om de tidligere nævnte Indkvarteringskrav.

Da Politimesteren var paa Fanø, kunde han ikke give Møde, og Indkvarteringerne, der i stor Stil skal finde Sted paa Fanø og i Kommunerne uden om Esbjerg, blev forsaavidt angaar disse Distrikter udskudt til i Morgen.

Forsaavidt vedrører Esbjerg blev opstillet følgende Krav, hvis Gennemførelse vil ske ved Beslaglæggelse:

Statsskolen,
 "Børsen"s Sal,
 et Lager hos Premier Is,
 Garager forskellige Steder i Byen, Lillebil-
 compagniet, Jernbanegade 18, Nygaardsvej 41,
 Eddikebryggeriet,
 Hestestalde i Markedsstaldene,
 en Række Huse:

Nørrevinge	8	4	Rum
"	12	5	"
Østervinge	3	5	"
"	2	2	"
"	5	4	"
"	6	5	"
"	9	3	"
"	11	3	"
Søndervinge	1	5	"
"	3	4½	"
"	5	4	"
"	6	3	"

Esbjergs historie.

Staldrum i Spangsbjerggaarden
Eriksens Villa i Fourfeldt
De gamles Hjem.

Vi imødegik selvsagt med alle mulige Argumenter Kravene om Beslaglæggelse navnlig af De gamles Hjem og de private Lejligheder. Værnemagtens Repræsentanter meddelte, at det drejede sig om flere nye Kompagnier, der absolut skulde placeres i Nærheden af de nye Stillinger, og overfor vore Anbringender om, at vi hellere end at udlevere De gamles Hjem og private Boliger vilde udlevere de sidste Skoler, blev der svaret, at de paagældende Tropper ikke maatte ligge inde i Byen, men skulde anbringes i Udkanten og netop i Kvarteret omkring gamle Vardevej.

Det blev tilføjet, at det hele drejede sig om en midlertidig Beslaglæggelse, formentlig ca. 3 Maaneder, idet det var Meningen at bygge Stillinger til de paagældende Tropper.

Værnemagten lovede til i Morgen at undersøge, om man kunde opgive Kravet om De gamles Hjem og om Lejlighederne i Nørrevinge m.v., saafremt hele Statsskolen blev ryddet og stillet til Raadighed. Det er dog vort Indtryk, at det kun kan lykkes at redde enten De gamles Hjem eller Kvarteret omkring Nørrevinge.

Esbjerg, den 10. Januar
1944

Hans Nielsen

Sagen drøftedes i Byraadet den 10. Januar 1944

Man enedes om først og fremmest at redde de private Lejligheder."

Esbjergs historie.

" /ML

R e f e r a t N r . 6 .

følgende
(Som ~~forenstående~~ referat nr. 6. N.B.)
..... medens ingen Huse beslaglægges.

Den 13. Januar 1944:

50 Jernbanefolk lægges ogsaa ind i Stormgades
Skole.

Esbjerg, den 13. Januar 1944.

Hans Nielsen"

Esbjergs historie.

"/BJ

Referat Nr. 6.

Ref. i M.d. 24/1 44.

Den 11. Januar 1944 forhandlede atter med Værnemagten, Major Lierz.

Man opnaaede, at Statsskolen kunde frigives mod Udlevering af Stormgades Skole, at De gamles Hjem frigaves mod en anden Bygning ved Vardevej, og at der ingen private Lejligheder blev beslaglagt i fuld Udstrækning.

Den 12. Januar 1944 besigtigedes:

Tovværksfabrikens Marketenderi,

Statsskolen,

Stormgades Skole,

Rørkjær Skole.

Enderesultatet blev, at følgende beslaglægges:

Marketenderiet 180 Mand

Statsskolens 2 Gymnastiksale + 3 Rum i

Kælder + 2 Sløjdlokaler.....220 "

Halvdelen af Stormgades Skole (selve Skolen - de to Gymnastiksale undtages).

Der indkvarteres yderligere 160 Mand i Rørkjær Skole.

Alle private skal højst afgive 1 Værelse, medens ingen Huse beslaglægges

Den 14. Januar 1944: Der anmeldtes yderligere 160 Mand, der lægges ind paa Stormgades Skole, der ellers skulde have huset 50 Jernbanefolk. Disse ønskede at komme ind i Grundtvigs Hus. For at redde dette. prøvede man at faa dem indlogeret i en af Salene i Logen i Jernbanegade. Dette saa ud til at lykkes, men den 18.d.M. modtog man kort og godt Meddelelse om, at Værnemagten vilde beslaglægge en Del af Grundtvigs Hus til de paagældende.

Esbjergs historie.

Man har forsøgt at faa en fuldstændig Liste over de Værelser, der beslaglægges hos private, men Værnemagten har stadig udskudt Listens Færdiggørelse.

Beslaglæggelsen af Jyllandsgade 3, der nu er formelt i Orden, er udskudt til efter den 15. Februar. Desværre er Frigivelsen af Erstatningslejlighederne udskudt til maaske en hel Maaned efter Beslaglæggelsen af Jyllandsgade 3.

Fra 1. Februar er der krævet 8 Værelser yderligere i Missionshotellet til Brug for en General eller hans Stab. Var Værelserne ikke blevet stillet til Raadighed, vilde Hotellet blive beslaglagt.

Esbjerg, den 24. Januar 1944

Hans Nielsen"

Esbjergs historie.

"HN/BJ

R e f e r a t Nr. 7

til Byraadet.

Den 26. Januar 1944 fik man Meddelelse fra Værnemagten om, at en Række af de tidligere omtalte Beslaglæggelser bortfaldt, saaledes: Stormgades Skole, Statsskolen, Ridebanen, Højskolehjemmet, en Hal hos Premier Is og Lillebilkompaniet. Senere paa Dagen meddeltes, at endnu en Række Lokalteter blev opgivet, nemlig "Børsen"s Sal, en Perron paa Fiskerihavnen og en Række Enkeltværelser.

I Dagene omkring den 1. Februar mødte et Antal Jernbanefolk med Indkvarterings-Rekvisitioner fra Kommandanturen hos nogle af de Personer, der skulde have haft Officerer indkvarteret.

I Tilfælde af Sygdom og lignende henstillede man til Værnemagten at frafalde Kravet, og det blev, saa vidt vides, efterkommet.

Den 3. Februar forlangte Værnemagten Ridehuset med Stalde beslaglagt paany. Dette fik man afværget.

Samme Dag fik man Meddelelse fra Stiftamtmand Herschend om, at Arbejderindkvarteringerne paany vilde blive forøget stærkt, for Esbjerg og Omegns Vedkommende med 25 a 50%. Man har endnu ikke mærket noget til denne Forøgelse og har for Tiden kun ca. 300 indkvarteret, hvoraf ca. 100 deltager i Besisningen.

Den 4. Februar blev der givet Meddelelse om, at Jyllandsgade 3 skulde rømmes den 20.d.M., og at der ingen Erstatningslejligheder vilde blive stillet til Raadighed. Ved en Forhandling samme Dag opnaaede man dog at faa de 3 Lejligheder i Paladshotellet stillet til Raadighed fra ca. 15. Marts. Ved Forhandling med de paagældende Lejere fandt

Esbjergs historie.

man, at 2 Familier var ganske ude af Stand til at skaffe sig Husly i den mellemliggende Maaned. Disse er ved Imødekommenhed fra Socialudvalget blevet anbragt i 2 aaaa Lejligheder i Kvarteret ved Alderdomshjemmet.

Dags Dato har Værnemagten og Grosserer Mærsk Brodersen meddelt, at man var i Forhandling om Køb af Brodersens Ejendom. Brodersen forlanger, at Værnemagten skal købe Ejendommen i Stedet for at leje den, da han mener ikke selv at kunne blive boende efter den Brug, Tyskerne agter at gøre af Ejendommen. Man har nedlagt Protest imod, at Forholdet bliver ordnet ved Køb, der maa som sædvanlig være Tale kun om Leje. Rigtigheden af dette Standpunkt har man faaet bekræftet ved Samtale med Fuldmægtig Lundsteen, Indenrigsministeriet, p.t. Silkeborg.

Esbjerg den 14. Februar 1944

Hans Nielsen

D.D. har to Officerer henvendt sig til Borgmesteren og meddelt, at Rørkjær Skole nu skal rømmes og de paag. Soldater indkvarteres i Værelser i Kvarteret deromkring. De paag. Officerer anmoder om at faa udpeget Villaer - Borgm. nægtet dette under Henv. til, at vi ikke efter 29/8 44 er behjælpelig med saadan Indkvartering."

Esbjergs historie.

"HN/BJ

R e f e r a t Nr. 8til Byraadet.

Ved sidste Byraadsmøde den 14. Februar 1944 meddelte jeg, at 150 Mand fra Rørkjær Skole skulde indkvarteres privat i Husene i Omegnen af Skolen. Man protesterede kraftigt herimod, men da det var ordre fra København, var der intet at stille op, dog opnaaede man det bestemte Løfte, at ingen skulde aflevere mere end eet Værelse. Der vil i hvert Værelse blive anbragt 4 Soldater.

Man har været en Række Enkeltpersoner behjælpelige ved de tidligere omtalte Beslaglæggelser af enkelte Værelser. Man har til alle Henvendelser svaret, at mere end 1 Værelse skulde man ikke udlevere, og det ene Værelse skulde man kun give Adgang til, saafremt de paagældende mødte med et Beslaglæggelsesbevis fra Kommandanturen. I Tilfælde af Sygdom eller høj Alder har man bedt de paagældende fremskaffe en Lægeattest; denne har man derefter med Anbefaling sendt til Værnemagten.

Den sidst omtalte Arbejderindkvartering er endnu ikke blevet til noget. Der er for Tiden næppe 200 indkvarteret ved vor Foranstaltning. Efter en Forhandling med Organisation Todt i Forgaars ser det ud til, at man har opnaaet, at der kun kommer en mindre Del af Arbejderne til Esbjerg By.

I Forbindelse med Indkvarteringerne paa Østerbro, er der opstaaet det Rygte, at Byraadet skulde have ofret dette Kvarter for at redde Villakvarteret i Søndervinge, Nørrevinge m.v. Dette er selvsagt forkert. De 2 Indkvarteringsspørgsmål har intet med hinanden at gøre.

I de sidste Dage er Værnemagten begyndt at fælde voldsomt i Gjesing Plantage, hvorfor man har nedlagt Protest,

Esbjergs historie.

navnlig imod at de forskellige Entreprenørfirmaer, uden at der foreligger nogen Beslaglæggelse, fælder. Man har forhandlet med Værnemagten og Organisation Todt, og disse har nu bestemt lovet, at der skal blive holdt Øje med Entreprenørerne, og at der vil blive udfærdiget Beslaglæggelsesdekret, naar det drejer sig om Fældning til militære Anlæg, Skydelinier o.s.v., og at Skovrideren skal blive taget med paa Raad, saafremt det drejer sig om Beslaglæggelse blot af et vist Antal Træstammer.

Den 26.d.M. erfarede man, at Værnemagten paatænkte at bygge en Bunkers i den Del af Parken, hvor de sjældneste Træer findes (forst-botanisk Anlæg). Ved en Forhandling i Dag er det lykkedes at faa den paagældende Bunkers flyttet og lagt, hvor Skovrideren maatte finde den mindst ødelæggende for Træerne.

Esbjerg, den 28. Februar 1944

Hans Nielsen

.... har vi kort og godt faaet meddelelse om, at samtlige kolohihaver mellem Vardevej og Strandskoven er blevet beslaglagt med lysthuse og det hele. Der var ingen mulighed for afværgelse eller forhandling."

Esbjergs historie.

HN/BJ

R e f e r a t Nr. 9

til Byraadet.

Den i sidste Referat omtalte Bunkers, der skulde være lagt i forst-botanisk Anlæg er nu blevet fastlagt til et Sted beliggende umiddelbart syd for Vognsbøl Kirkevej mellem den østlige og den midterste Sti.

Man har arbejdet videre med Spørgsmaalet om Fældning af Træer i Gjesing Skov og faar Sandsynligvis nu Spørgsmaalet ind under lidt mere ordnede Forhold. saaledes at de forskellige Entreprenører ikke paa egen Haand kan fælde. Endvidere er Spørgsmaalet om Betaling nu ved at gaa i Orden.

Der skal nu bygges 3 Bunkers omkring Nørreskovspavillon. Værnemagten har lovet at tage Hensyn til Skovriderens Ønsker med Hensyn til Placeringen for at skaane Bevoksningen mest muligt.

Den 2. Marts d.A. henvendte Borgmesteren og Kommunaldirektøren sig til Gestapo og nedlagde Protest ~~imod~~ imod Fængslingen af Landsretssagfører Rambusch og sagde i det hele god for ham. Den 4.d.M. besøgte Borgmesteren og Kommunaldirektøren Rambusch. Den 7.d.M. nyt Besøg og Forhandling med Gestapo; den 8.d.M. Forhandling med Gestapo; den 10.d.M. Besøg hos Rambusch og Forhandling med Gestapo.

Den 7.d.M. Kaptajn Steckelberg aflægger Afskedsvisit og meddeler, at der kommer ny Kommandant. Denne har endnu ikke vist sig.

Esbjerg, den 11. Marts 1944
Hans Nielsen"

Esbjergs historie.

"HN/BJ

R e f e r a t Nr. 10

til Byraadet.

Den 13. Marts blev Landsretssagfører Rambusch overført til Vestre Fængsel, og den 17.s.M. besøgte Kommunaldirektøren ham i Vestre Fængsel og opsøgte nogle af de Mennesker, der har med Sagen at gøre, paa "Dagmarhus". Byraadet søgte derefter skriftligt Chefen for Gestapo Dr. Hoffmann om Frigivelse af Landsretssagfører Rambusch mod en Pengekaution, samtidig med at man ansøgte om forskellige Lempelser, saasom Læsetilladelse, Rygetilladelse m.m.

Den 4. April forhandlede Borgmesteren og Kommunaldirektøren paa "Dagmarhus" med Dr. Hoffmann. Denne afslog pure Kautionsansøgningen, men bevilgede visse af de ansøgte Smaalempelser. At disse Lempelser blev ydet, sikrede man sig ved at referere Samtalen med Dr. Hoffmann for Rambusch og hans Vogter under en Samtale i Vestre Fængsel samme Dag.

Landsretssagfører Rambusch er nu senere blevet overført til Hørserød.

I de seneste Dage har man haft Henvendelser fra Værnemagten i Anledning af et Ønske om at beslaglægge Købmand Feerups Ejendom. Man har protesteret kraftigt, og man har ved Samtaler med Købmand Feerup lover denne al mulig Hjælp. Foreløbig har man skriftligt sat Indenrigsministeriet ind i Sagen og bedt om Assistance. Købmand Feerup har anmodet om, at man, hvis Beslaglæggelsen kommer, overfor Værnemagten meget kraftigt vil kræve en Lejlighed stillet til Disposition. Dette har man selvsagt lovet.

Yderligere har Værnemagten rejst Krav om nogle Haver ved Jernevej og om Skibsmægler Struckmanns Kontor paa Ny Havn. Ogsaa i disse Tilfælde har man protesteret, men for disses

Esbjergs historie.

vedkommende tror man i hvert Fald ikke paa Protestens Virkning.

Esbjerg, den 24. April 1944.

Hans Nielsen"

Esbjergs historie.

"HN/BJ

R e f e r a t Nr. 11til Byraadet.

Den 27. April 1944 konfererede Borgmesteren og Kommunaldirektøren med Chefen for Gestapo i Esbjerg, Burfeind, vedrørende de 18 fængslede. Burfeind afviste absolut, at der var Tale om Gidsler. De var alle sigtede for Deltagelse i illegal Virksomhed. Noget nærmere angaaende Sigtelsen eller om de alle var sigtede i samme Sag, var det umuligt at faa Burfeind til at udtale sig om.

Den 28. April fik man Henvendelse om, at en væsentlig Del af Statsskolen (2 Gymnastiksale og 10 Værelser) skulde beslaglægges. Man protesterede ved en Forhandling i Kommandanturen, men da Alternativet var Beslaglæggelse af 20 Villaer, gik man ind paa en ny Forhandling, der fandt Sted paa Statsskolen den 29. April. Man fik der Kravet skaaret ned til 2 Gymnastiksale og 2 Kælderrum samt en Sløjdsal, saaledes at Undervisningen i Statsskolen kan gaa videre.

Den 29. April fik man Henvendelse om at stille en afTørveladerne til Raadighed som Garagebygning. Dette afslog man pure, og det saa ud til, at Værnemagten faldt til Føje. Da man Dagen efter fik at vide, at Tørveladen i Kirkegade ikke desto mindre var beslaglagt, protesterede man, og Værnemagten har nu lovet, at Laden skal blive rømmet, saa snart vi faar Brug for den til Tørv.

Den 29. April gav man Værnemagten Lov til midlertidigt at opstille Gullasch-Kanoner paa Pladsen ved Siden af Folkekøkkenet til Brug for de i Statsskolen indkvarterede. Det ser ud til, at Pladsen ikke bliver taget i Brug til det paagældende Formaal.

Den 29. April meddelte Værnemagten, at man agtede

Esbjergs historie.

at beslaglægge Tamlæge Rands Ejendom og Sømændenes Hus. Man protesterede selvsagt og har underrettet Kontoret i Silkeborg, for at dette kan være paa Vagt.

Den 29. April modtog man en Forhaands-Meddelelse om, at Nørreskovpavillonen vil blive beslaglagt.

Den 2. Maj fik man henvendelse fra Værnemagten om Køb af det Jernskelet til Svinestalde, der står på Dyrskepladsen. Man meddelte Værnemagten, at Esbjerg Kommune ikke solgte Jern til denne. Værnemagten meddelte derefter, at de vilde søge beslaglagt Jernskelettet.

Esbjerg, den 8. Maj 1944.

Hans Nielsen"

Esbjergs historie.

"HN/AT

Referat Nr. 12 til Byraadet.

I forrige Uge forsøgte Borgmesteren og jeg paa "Dagmarhus" at faa Tilladelse til at besøge Landsretssagfører Rambusch og de fjorten internerede Esbjerggængere i Horserød-lejren, men fik Afslag, idet det blev meddelt os, at Besøg i Horserød var absolut forbudt, men at de fjorten en af Dage-
ne vilde blive frigivet. Samtidig forsøgte man at faa noget at vide om Doktor Henning Jensens Sag, idet Fru Jensen har henvendt sig her og bedt os undersøge Sagen. Det viste sig umuligt at faa noget som helst at vide om denne Sag.

Den 13. Maj fik man Anmodning fra Værnemagten om at stille et Par Lejligheder til Raadighed til Brug for Officerer, der ikke længere maatte bo paa Hoteller. Dette Krav blev selvsagt pure afvist. Værnemagten pegede særligt paa Kommunens Lejligheder, der er under Opførelse i Grundtvigs Alle, men man forklarede, at disse Lejligheder var til fattige, husvilde Mennesker, Man har ikke senere hørt om Kravet.

Den 18. Maj forhandlede med Værnemagten i Anledning af, at der skulde indkvarteres 500 Soldater yderligere. Man forlangte, at de Lokaler, Værnemagten allerede har, maatte fyldes, inden nye Lokaler kunde stilles til Raadighed. Resultatet bliver formentlig, at Arbejderne paa Østre Skole flyttes ind paa Vestre Skole, og at Østre Skole derefter fyldes med Soldater.

Samme Dag meddelte Værnemagten, at man vilde bygge en Barak paa den store Grund overfor Banegaarden, idet man ellers maatte beslaglægge nye Lokaliteter til Kontorbrug.

Der er nu kommet Beslaglæggelsesdokument vedrørende Købmand Feerups Ejendom og vedrørende den Lejlighed, som Fuldmægtig Ejnar Petersen beboede. Man forhandler i disse Dage om Ophævelse af sidstnævnte Beslaglæggelse, da Købmand Feerup havde regnet med at faa denne Lejlighed.

Esbjergs historie.

Der er Dags Dato kommet Beslaglæggelsesdokument vedrørende Sømændenes Hus.

Den i sidste byrådsmøde omtalte Beslaglæggelse af Tandlæge Rands Ejendom er blevet afværget.

Man har endnu ikke modtaget nogen officiel Meddelelse fra Værnemagten, men der er Risiko for, at Værnemagten ønsker at beslaglægge Kontorerne tilhørende Lauritzens Kulforretning samt Dommerlejligheden.

Esbjerg, den 22. Maj 1944
Hans Nielsen "

Esbjergs historie.

"HN/BJ

R e f e r a t Nr. 13
til Byraadet.

I sidste Referat omtaltes, at der var Optræk til Beslaglæggelse af Kontorer tilhørende Lauritzens Kulforretning samt Dommerkonto og Dommerens Lejlighed.

Det er lykkedes under Henvisning til bl.a., at der var Konsulat i Ejendommen at faa afværget Beslaglæggelsen af Lauritzens Kulforretning. Endvidere lykkedes det at faa afværget Beslaglæggelsen af Dommerkontoet, og det ser i Dag ud til, at ogsaa Dommerens Lejlighed bliver reddet.

Det ~~er~~ lykkedes at skaffe Købmand Feerup Einar Petersens Lejlighed. Dette fik man skriftlig Bekræftelse paa fra Værnemagten, men samme Dag blev denne annulleret ved Oberleutnant Janetz Hjemkomst. En Klage til Silkeborg bevirkede, at Einar Petersens Lejlighed blev frigivet til Fordel for Feerup, men denne "omgaaende" Bevægelse blev os ilde optaget af Oberleutnant Janetz. I samme Sag opstod visse Ubehageligheder for Direktør Eriksen, der af Hensyn til Feerups Indflytning havde opmagasineret Einar Petersens Møbler, men af Værnemagten blev sigtet for at have bortflyttet disse af Frygt for Beslaglæggelse. Ved vor Mellemkomst lykkedes det at faa Sagen nogenlunde bilagt.

Den 23. Maj meddelte Kommunegartneren, at Tyskerne vilde lade Englænderne begrave uden Kister. Under en Forhandling med Kommandanturen fik man den Meddelelse, at man vilde bruge Papirsække i stedet for Kister, hvilket man brugte i Tyskland. Det lykkedes at faa Værnemagten til at gaa ind paa atter at anvende Kister, efter at vi havde fremskaffet Tilbud paa en billig Standardkiste.

Den 23. Maj fik man at vide, at Værnemagten vilde beslaglægge Strandskovspavillonen, hvilket man vilde nedlægge

Esbjergs historie

Protest imod under Henvisning til, at Værnemagten allerede havde beslaglagt Nørreskovspavillonen og Marketenderiet ved Feriehusene, men inden Mødet med Værnemagten erfarede man, at der allerede var truffet Aftale mellem Indehaveren af Pavillonen og Værnemagten, hvorfor man opgav sin Protest.

Værnemagten har meddelt, at man i Stedet for at rekvirere nye Lokaler, vil opføre en Barak paa en Græsplæne foran Pavillonen og paa Grunden overfor Banegaarden ved Siden af Tilflugtsrummet.

Den 1. Juni forlangte Værnemagten Folkekøkkenet. Dette afviste man meget stærkt og indberettede for en Sikkerheds Skyld Sagen til Silkeborg. Den 7. Juni har Værnemagten meddelt, at Sagen i hvert Fald foreløbig er henlagt.

Endelig har Værnemagten meddelt, at de vilde beslaglægge et Kontor paa Havnen tilhørende Skibsmægler Struckmann.

Den 6. Junikom man ud for en Tildragelse, hvorom henvises til hoslagte Brev af 7. Juni til Stiftamtmand Herschend.

Esbjerg, den 12. Juni 1944.

Hans Nielsen "

Esbjergs historie.

HN/BJ

Borgmesterkontoret.

7. Juni 1944.

I Fortsættelse af Telefonsamtale Gaars Dato mellem Herr Stiftamtmanden og Borgmester Høyer-Nielsen tillader man sig at fremsende følgende Redegørelse:

I Gaar Kl. 16 $\frac{1}{2}$ blev Kommunaldirektør Hans Nielsen ringet op af Oberleutnant Janetz, Kommandanturen i Esbjerg, og anmodet om sammen med Kommandørkaptajn Foss at deltage i et Møde, der "paa Grund af den nye Situation skulde afholdes angaaende Evakueringssspørgsmaal" og skulde finde Sted "hos Kommandanten og under Overværelse af endnu en højtstaaende Officer" (en Major, hvis Navn man ikke opfattede).

Da Forhandlinger mellem Kommandanturen og Kommunen lige saa ofte har fundet Sted paa Hotel "Royal" som paa Borgmesterkontoret, fandt man ingen Anledning til at gøre Ophævelser over Mødestedet og lovede at indfinde sig. Kommunaldirektøren bemærkede, at man havde nedsat et Evakueringsudvalg, men Janetz svarede, at det var tilstrækkeligt, at Kommunaldirektøren og Kommandørkaptajnen kom. Hertil svarede Kommunaldirektøren, at Borgmesteren og han vilde komme, og at man vilde forsøge at finde Kommandørkaptajnen og tage ham med. Janetz udtalte heroverfor intet om, at Borgmesterens og Kommunaldirektørens Nærværelse vilde være overflødig, saafremt Herr Foss ikke var med.

Et Kvarters Tid efter indfandt man sig paa Hotel "Royal" og blev derfra af en Soldat, der ringede til Oberleutnant Janetz, henvist til Havneadministrationsbygningen, hvor man i Kommandantens Forværelse erklærede, at der intet Møde skulde være, hvorfor man bad en Kontordame der ringe til Oberleutnant Janetz. Man fik derefter Besked om, at Mødet skulde være paa Hotel "Royal" i Janetz' Kontor.

Ved Henvendelse der meddelte Janetz Borgmesteren og Kommunaldirektøren, at Kommandanten inden Mødet ønskede

Esbjergs historie.

at tale med disse, hvad man ikke fandt mærkværdigt, da Kommandanten, der er ankommet for et Par Maaneder siden, i Modsætning til sine Forgængere, aldrig har vist sig paa Borgmesterkontoret. Man blev derefter ført ind i Hotel "Royal"s tidligere Restaurationslokaler, hvor man før har deltaget i Forhandlinger. Der meddelte Janetz, at Sagen var faldet væk, saa man maatte undskylde Ulejligheden, men Kommandørkaptajn Foss vilde blive anholdt. Paa Forespørgsel, om der overhovedet havde været nogen Sag, der skulde forhandles, svarede Janetz benægtende.

Overfor denne Optræden protesterede vi i de kraftigst mulige Vendinger og forlangte at faa Kommandørkaptajn Foss med os tilbage. Dette blev omgaaende besvaret med, at det var Gestapo, der havde paalagt Janetz den anvendte Fremgangsmaade, og at han ikke kunde gøre andet end at følge den givne Ordre, og at han nu var ude af Stand til at skaffe os i Forbindelse med Kommandørkaptajn Foss.

Man forlangte derefter omgaaende at komme til at tale med Kommandanten, Kapitän zur See, Bauer. I første Omgang forsøgte Janetz at faa en Samtale med denne udskudt til i Dag, men da man fastholdt ikke at ville forlade Kommandanturen uden en saadan Samtale, gik Janetz ind i et andet Rum og ringede - efter hvad man senere erfarede - til Adjudanten hos Kapitän Bauer, Løjtnant Elwanger, og meddelte os saa, at vi nu kunde henvende os hos Kommandanten. Dette gjorde vi omgaaende, men blev trods ihærdige Anstrengelser nægtet Adgang til at tale med ham. Adjudanten erklærede, at han havde sat Kommandanten ind i Sagen, men at denne intet kunde ændre og derfor ikke vilde tale med os. Man gentog sine skarpe Protester overfor Adjudanten, der ligesom Oberleutnant Janetz erklærede, at det var efter Ordre fra Gestapo, der var handlet, og at en ung Officer som Janetz ikke kunde sætte sig op derimod; dog indrømmede Elwanger, at Janetz godt forinden kunde have konfereret med Kommandanten. Man anførte stærkt overfor Elwanger, at Værnemagten efter det skete, og navnlig da Komman-

Esbjergs historie.

danten ikke engang vilde tage en Samtale med os, fuldstændig lagde sig paa Linje med Gestapo i Opførsel, der var en grov Fornærmelse mod Byens Repræsentanter, som Værnemagtens Repræsentanter hidtil havde slaaet paa gerne at ville have et godt Forhold til.

Endelig meddelte man Elwanger, at Sagen vilde blive indberettet til de øverste danske Myndigheder, og at man ikke for Fremtiden maatte regne med, at Repræsentanter for Esbjergs Byraad kunde deltage i Forhandlinger, der foregik andre Steder end paa Borgmesterkontoret.

Efter at fornævnte Begivenheder var overstaaet, underrettede man Politimesteren om Sagen.

Man har i Dag nedlagt Protest hos Lederen af Gestapo i Esbjerg, Kriminalobersekretær Burach. Af Samtalen med Burach fremgik tydeligt, at hans Anmodning til Janetz kun gik ud paa at sikre sig Kommandørkaptajn Foss paa en diskret Maade, f.eks. ved at tilkalde Kommandørkaptajnen til Evakueringsforhandling, og at Indblanding af andre var Janetz egen Opfindelse.

Det kan endelig oplyses, at Kommandørkaptajn Foss i Nat Kl. 2 blev frigivet.

Man tillader sig at anmode om, at der maa blive nedlagt den skarpeste Protest hos den kommanderende General angaaende det passerede, ligesom man vilde sætte Pris paa, at Oberleutnant Janetz for Fremtiden ikke bliver anvendt til Forhandlinger med Esbjerg Byraad.

L. Høyer-Nielsen / Hans Nielsen²

Herr Stiftamtmand Herschend,

S i l k e b o r g.-

Esbjergs historie.

"HN/BJ

Til Byraadet Referat den 10/7 44 L

R e f e r a t Nr. 14(vedrørende
Strejken den 3. Juli 1944.)
-----Kl. 11 $\frac{1}{2}$

Borgmesteren hos Politimesteren, hvor Chefen for Sikkerhedspolitiet (Burach) var. Denne mente, at man ikke vilde lukke for Gas, Vand og Lys, og at Sagen vilde blive behandlet af Sikkerhedspolitiet, ikke af Værnemagten. Burach var indstillet paa kraftige Repressalier, men lod sig overbevise om, at det modsatte var langt klogere.

Magistratsmøde Kl. 15.

Samtidig indløb Meddelelse om, at man nu vilde lukke for Værkerne. Borgmesteren, Politimesteren og undertegnede henvendte os derfor til Burach paa "Hafnia". Det viste sig da, at Ordren var udstedt af den kommanderende General (Hannecken). Sammen med Burach opsøgte vi derefter Kommandanten - traf her kun Oberleutnant Janetz, der meddelte, at Kommandanten allerede havde den Indstilling, at man ikke skulde lukke for Værkerne.

Janetz lovede at faa Kommandanten til at gøre Forstillinger i Silkeborg. Vi meddelte, at vi vilde rette Henvendelse til Stiftsamtmand Herschend, Silkeborg.

Kl. 19 indkaldtes Politimesteren, Borgmesteren og Kommunaldirektøren til Møde hos Kommandanten, hvor Politimesteren og undertegnede mødte. Kommandanten anmodede os om at opfordre til Arbejdets Genoptagelse - saa vilde han, saa snart Arbejdet var genoptaget, hæve Restriktionerne.

Kl. 20 $\frac{1}{2}$ Magistratsmøde, hvor man enedes om at henstille, at Restriktionerne ophævedes allerede om Aftenen, idet man ud-

Esbjergs Historie.

talte sin Tro paa, at Arbejdet saa vilde blive genoptaget i Morgen tidlig.

Kl. 21. Møde hos Kommandanten, der efter Konference med Silkeborg hævede Restriktionerne med Hensyn til Værkerne og gav Lov til Passage over Bygrænsen af ude- eller indelukkede. Til Stede: Politim. Borgm., Viceborgmesteren og undertegnede.

Hvis Arbejdet ikke genoptoges - Lukning for Værkerne Kl. 12 Tirsdag Middag.

Den 4. Juli 1944.

Arbejdet blev ikke genoptaget.

Kl. 9. Samtale med Adjudant Elwanger.

Kl. 10. Magistratsmøde, hvor man enedes om af Hensyn til Kvinder og Børn at henstille Ikke-Afbrydelse af Værkerne. Bibeholdelse af Elektriciteten begrundes særlig med, at Esbjerg kunde høre evt. beroligende Meddelelser fra København.

Efter Konference med Silkeborg meddelte Kommandanten, at

Esbjergborgere paa alm. Legitimationskort kan passere Spærringen omkring Byen, medens Automobilforbindelse og Spærretid opretholdes.

Værkerne vil ikke blive afbrudt - dette vil kun ske, saafremt Strejken ikke afblæses Onsdag Morgen tidlig.

Kommandanten opfordrede Politimesteren til at se efter, at Provokatører ikke i Morgen tidlig standser arbejdsvillige.

Gasforsyningen aabnede vi først Kl. 6 om Morgenen den 4. under Hensyn til Faren ved aabne Gashaner om Natten.

Esbjergs historie.

Opraabet fra Borgmesteren og Politimesteren den
3. om Aftenen og den 4. om Morgen:

Politimesteren og Borgmesteren meddeler:

Ved Forhandling med den tyske Værnemagt er op-
naaet Tilsagn om øjeblikkelig Igangsætning af Værkernes For-
syning under Forudsætning af Arbejdets Genoptagelse i Morgen
tidlig.

Vi retter derfor - i Overensstemmelse med de an-
svarlige Landsmyndigheders og Politikeres Appel til den
danske Befolkning - en intrængende Opfordring til alle Es-
bjergs Borgere om Arbejdets Genoptagelse i Morgen tidlig.

I modsat Fald vil Værkerne paany blive standsede
Kl. 12 Middag.

(Kl. 5½): P.S. Pas paa Gassen!

Esbjerg, den 5. Juli 1944

Hans Nielsen"

KILDE:

Nº

39.

Esbjergs historie.

"Der Standortälteste
Esbjerg

den 3. Kuli 1944

An das
Elektricitätswerk,

E s b j e r g .

Das Elektricitätswerk in Esbjerg wird aufgefordert,
den Amordnungen der Deutschen Wehrmacht Folge zu
leisten. Andernfalls wird mit Waffengewalt einge-
griffen.

Der Standortälteste
I.A.

sign. Schifferer"

KILDE:

Nº

40.

Esbjergs historie.

"Dienststelle Feldpostnummer 39 800 St.

1824144

O.U., den 27. Juli 1944

An das

Städtische Krankenhaus (Hospital)

E s b j e r g .

Es wird gebeten ein Zimmer in der Østerskole
baldmöglichst zu desinfizieren.

sign Janetz

Oberleutnant M.A.

und Kompaniechef"

Esbjergs historie.

"MSN/BJ

N O T A T .

Jordeverfladen i den Gravgaard i Fourfeldt Gravlund, hvori der for Tiden begravnes tyske Soldater, skraaner paa en saadan Maade, at en anselig Mængde Jord skal flyttes fra den ene Halvdel til den Halvdel, hvori der foretages Begravelser.

Af praktiske Grunde har Kommunegartneren foretrukket af foretage Opfyldning, efterhaanden som de enkelte Rækker bliver belagt. Jordmassen er f.eks. saa løs, at der ved Gravning af Grave i et opfyldt Areal skal anvendes kostbare og vanskelige Afstivninger. Arbejdet med Opfyldningen er af forskellige Aarsager blevet noget forsinket i Sommer, og naar hertil kommer, at det paa Grund af Tørke har været umuligt at foretage Tilplantning, maa det maaske indrømmes, at Arealets Udseende ikke har været kønt og ikke helt passende for en Kirkegaard. Da der endnu ikke er kommet Kors til Gravene, og da man fra tysk Side, saa vidt Kommunegartneren ved, ikke har fremsat Klage, har man paa Kirkegaarden regnet med, at den tyske Værnemagt var indforstaaet med Sagen.

Imidlertid har for ca. 4 Uger siden Baurat Schmidt m.fl. fra Generalbaurat Professor Dr. Kreis, den befuldmægtigede for tyske ^{Kriger} Kirkegaarde, besigtiget Stedet og fremsat Ønske om, at hele Arealet straks planeres og bringes i Orden.

En af Deltagerne, Feldwebel Heber hos Stabsofficer for "Wehrmachtsverlustwesen", Hauptmann Lehmann, Silkeborg hævder i Dag, at man under Besøget af "der Friedhofsverwalter" (Raaberg) fik at vide, at Aarsagen til, at dette Arbejde ikke allerede var udført, skulde være Mangel paa Arbejdskraft, hvorefter Tyskerne lovede selv at skaffe Arbejdskraften. Feldwebel Heber oplyste, at Afdelingen ved Forhandling med O.T. i København opnaaede Tilsagn om, at O.T. i Esbjerg vilde

Esbjergs historie.

stille Arbejdskraften til Raadighed. En Entreprenør og Arbejderne mødte derefter til Morgen derude efter i Gaar eller i Forgaars at ~~sk~~ have underrettet Kirkegaarden (en Arbejder) herom.

Raaberg har ikke udtalt sig som ovenfor anført, og der er ikke tvivl om, at Miseren skyldes sproglige Misforstaaelser.

Feldwebel Heber oplyste, at de begravedes efterladte ikke forstod, at de ikke kunne faa et Fotografi af Gravstedet - de første Begravelser i Stykket fandt Sted først i April - saa der maatte gøres noget, og en i Henne boende kommanderende General havde skrevet, at saafremt Sagen ikke blev bragt i Orden i Løbet af kort Tid, vilde han komme med Soldater (for at ?).

Feldw. Heber fik forklaret Aarsagerne til Kirkegaardens Fremgangsmaade og erklærede at kunne se Fordelene derved. Han vilde indstille til sine overordnede, at Arbejdet fortsattes, som det var begyndt, mod at der i løbet af 14 Dage sker Tilplantning af det allerede opfyldte Areal og mod, at Udgravningen foretages paa en saadan Maade, at der efterhaanden anlægges Græsrabatter Vest for Gravene, ligesom man ønskede en Del fældede Trær fjernet fra Arealet. Da denne Ordning faldt i Traad med Kommunegartnerens Ønsker, blev Entreprenøren og Arbejderne sendt hjem.

Det blev nævnt, at der i Løbet af faa Dage vilde fremkomme Ålaner til endelig Anlæg af de tyske (og engelske?) Gravsteder, ligesom det bl.a. blev udtalt, at der næppe vilde være noget i Vejen for at flytte de mellem danske Gravsteder begravede tyske og engelske Soldater til den tyske Afdeling paa Kirkegaarden. Feldwebel Heber vilde afgive Indstilling herom.

Esbjerg, den 24. August 1944

M. Skov Nielsen"

Esbjergs historie.

"HN/BJ

R e f e r a t Nr. 15

til
Byraadet.

Den 15. Juni 1944 lykkedes det Borgmesteren og Kommunaldirektøren at opnå Tilladelse til at besøge Rambusch i Horserød og til at medtage Rambusch's Paarørende, der da var i København. Man konstaterede, at Rambusch befandt sig ulige bedre i Horserød end i Vestre Fængsel. Han nærede dengang selv stærk Tro paa, at han skulde løslades omkring 1. September. Denne Tro er desværre, efter at han senere er blevet ført til Lejren i Frøslev, saavidt vides blevet ~~svækket~~ afsvækket.

Den 18. Juli fyldte Rambusch 50 Aar, og i Dagene før lykkedes det ved Henvendelse til Gestapo i København at faa Tilladelse til, at Rambusch's Børn den Dag besøgte ham.

Den 28. Juli anholdtes Byraadsmedlem Viggo Pedersen. Samme Dag opsøgte Borgmesteren og Kommunaldirektøren Gestapos Leder i Esbjerg og nedlagde Protest imod Anholdelsen, idet man samtidig understregede, at vi kun kendte Viggo Pedersen som en rolig og besindig Mand. Af Samtalen med Gestapo fremgik, saa vidt vi kunde skønne, at Viggo Pedersen ikke var sigtet for Sabotage eller andre lignende alvorlige Ting, men at man sigtede ham for almindelig illegal Virksomhed, idet man havde fundet en Del illegale Blade hos ham.

Den 31.s.M. opsøgte Borgmesteren og Kommunaldirektøren, da de i anden Anledning passerede Kolding, Gestapocheffen i Kolding, hvorunder Esbjerg i denne Relation nu hører. Man nedlagde ogsaa her Protest og forsøgte at faa Lov at besøge Viggo Pedersen, men dette blev afslaaet, da han saa nylig var anholdt. Man har senere forhandlet med Gestapo i Esbjerg og derefter for Fru Väggo Pedersen udfærdiget Skri-

Esbjergs historie.

velser, dels om hendes Besøgstilladelse og dels om Frigivelse af Viggo Pedersen. Sidstnævnte Skrivelse har man givet en Paa-tegning i Lighed med Ansøgningerne i sin Tid om Frigivelse af Rambusch mod en Kaution paa f.Ex.25.000 Kr. for den paagældendes fortsatte Tilstedeværelse i Esbjerg.

Den i Kommandørkaptajn Foss-Sagen saa berømte Oberleutnant Janetz er som lovet blevet forflyttet, og i Stedet er ansat en Herr Quass, med hvem man har ført forskellige Forhandlinger.

Esbjerg d. 28-8-44

Hans Nielsen"

Esbjergs historie.

"HN/BJ

R e f e r a t Nr. 16

til Byraadet.

Forhandlinger med Værnemagten har i den senere Tid drejet sig om forskellige Erstatningssager for private, dels om Frigivelse af Østre Skole (Chancerne herfor er dog smaa) og endelig om Kirkegaarden, hvor den Gravplads, der nu er indtaget til Begravelse af Soldater faktisk henligger i en meget miserabel Forfatning, da man har foretrukket ikke at fortsætte Opfyldningen, før Begravelserne har fundet Sted. Det ser ud til, at det er lykkedes at standse Tyskernes Kritik ved at foretage smaa Forbedringer.

Den 28. August anholdtes Fru Inspektør Halager for at have lagt Blomster paa nedstyrtede Amerikaneres Lig. Fru Halager er engelsk født. Kommunaldirektøren henvendte sig sammen med Inspektør Halager til Gestapo og forklarede, at man i Fru Halagers Sted vilde have gjort det samme, idet vi her til Lands ikke gør Forskel paa Mennesker, naar først Døden er indtraadt. Det var Værnemagten, der havde foretaget Anholdelsen. Fru Halager løslodes samme Eftermiddag.

Den 31.f.M. besøgte Borgmesteren og Kommunaldirektøren Byraadsmedlem Viggo Pedersen i Arresten i Kolding.

Den 1.d.M. gjordes der fra tysk Side nyt Angreb paa Folkekøkkenet, men det ser ud til, at det igen er lykkedes at afværge.

Den 4.d.M. begyndte Værnemagten at grave Beskyttelsesgrave paa Statsskolens Gaardsplads. Da Rektor meddelte dem, at Borgmesterkontoret vilde indklage Sagen for Myndighederne i Silkeborg, der derefter vilde gaa til den kommanderende Gene-

Esbjergs historie.

ral, skyndte Værnemagten sig at fylde Gravene igen.

Den 4.d.M. meddelte Værnemagten, at man vilde beslaglægge Hallerestationen og Boyes Auktionskontor. Man protesterede og indberettede Sagen til Silkeborg, der lovede omgaaende at gaa til Tyskerne og protestere paa det skarpeste.

Den 7.d.M. opsøgte man atter Gestapo, idet bl.a. Lærer Erik Vind, der er Formand for Terrænsportsklubben, var blevet anholdt. Ved denne Lejlighed var Skoledirektøren til Stede, og denne sagde - ud fra sit Kendskab til Herr Vind - god for ham. Lærer Vinds Anholdelse er et Led i Anholdelsen af Terrænsportsfolk i København og andre Steder.

Den 8.d.M. forsøgte Værnemagten trods Protest at føre et Kabel ind til Transformatorstationen paa Tovværksfabrikken. Driftsbestyrer Møller nedlagde den skarpeste Protest og indberettede omgaaende Sagen til Silkeborg, hvor man anmodede Driftsbestyrer Møller om at lade Politimesteren nedlægge Protest hos Kommandanten.

Esbjerg, den 8. September 1944

Hans Nielsen"

Esbjergs historie.

"HN/BJ

R e f e r a t Nr. 17.til Byraadet.

Som det vil være Byraadet bekendt, lykkedes det at redde "Danmarkshus", men i Stedet for beslaglagde Værnemagten Bangs Hotel.

Politimester Hebo og Politikommissær Rasmussen.

Umiddelbart efter, at de to ovennævnte den 19.d.M. var tilbageholdt af det tyske Sikkerhedspoliti, ringede man til Lederen af dette for at faa Forbindelse med de paagældende.

Man blev afvist med, at der i Daf var saa travlt, saa at de ikke kunde tale med os, men at vi kunde ringe igen i Morgen tidlig.

Den 20.d.M. henvehdte Borgmesteren og Kommunaldirektøren sig i Stormgade 85 og forlangte at tale med de to nævnte. Dertil blev svaret, at det kunde vi godt, men senere tilføjedes, at de paagældende var blevet ført til Kolding.

Vi forlangte derefter at faa Adgangstilladelse til Kolding og tilladelse til at køre i Bil fra Esbjerg til Kolding, men begge dele blev afslaaet, det første af Sikkerhedspolitiet, det andet af Værnemagten.

Man har nu opnaaet en midlertidig Tilladelse til at køre uden for Esbjerg og agter en af de nærmeste Dage at besøge de paagældende i Kolding.

Den 20.d.M. blev man bekendt med, at Værnemagten rundt om i Byen rekvirerede Automobiler ^{af} ~~fra~~ den ene og den anden Slags. Vi nedlagde Protest forskellige Steder, idet vi udtalte, at de Beslaglæggelsespapirer, Værnemagten mød-

Esbjergs historie.

te med, var ulovlige, idet kun Ordre, underskrevet af den kommanderende General eller Bedarffsstelle i København, kan bruges til Beslaglæggelse.

Man indberettede Sagen til Silkeborg, der takkede for Meddelelsen, men meddelte, at man i disse Dage - i hvert Fald i Dag - ikke havde nogen Forbindelse med Tyskerne.

For saa vidt angaar Rutebilerne er disse senere blevet frigivet, ligesom enkelte Vogne beslaglagt hos private er blevet frigivet.

Angaaende Politiet har man stedse holdt sig i Forbindelse med Justitsministeriet og har den 24.d.M. modtaget hoslagte Telegram derfra.

Af Sager, der tidligere henhørte under Politiet, har Kommunen maattet overtage 2, Luftværnet og Priskontrollen.

Det fælleskommunale Luftværnsudvalg besluttede straks at etablere et frivilligt kommunalt Luftværn paa Basis af de hidtil gældende Retningslinjer forsynet med frivilligt CB-Mandskab. Disse faar nu udstedt Legitimationskort af Luftværnsudvalget og oppebærer samme Lønning, som de tidligere fik fra Staten, idet man dog har tilbudt de, der ikke tidligere fik Løn, 2 Kr. for hver paabegyndt Time, i hvilken de under Alarm møder.

Prisudvalget har i Henhold til de gældende Prislove antaget foreløbig $3\frac{1}{2}$ kommunale Priskontrollører til at kontrollere, at Prisbestemmelserne overholdes. Saadanne kommunale Priskontrollører kunde man allerede tidligere have ansat, men mente det dengang bedre, at Krisepolitiets Betjente udførte Arbejdet.

Esbjerg, den 25. September 1944

Hans Nielsen"

Esbjergs historie.

" /BJ

R e f e r a t Nr. 18.

til Byraadet.

Den 27. September henvendte Borgmesteren og Kommunaldirektøren sig i Kolding hos det tyske Sikkerhedspoliti for at faa Lov til at besøge Politimester Hebo og Politikommissær Rasmussen. Efter langvarige Drøftelser lykkedes det at faa Lov til at tale med Politimesteren, der forøvrigt samme Dag sammen med Politikommissæren blev overført til Frøslev.

Af Beslaglæggelser, der er foretaget siden sidste Byraadsmøde, skal nævnes følgende: Halle-Restauranten, Boyes Auktionskontor, Bangs Hotel, en Forretnings-ejendom tilhørende Arnold Pedersen (Lauritzensvej) og en Transformatorstation paa Tovværksfabrikken. Vedrørende de 2 førstnævnte og den sidstnævnte Ejendom har man protesteret kraftigst muligt og ogsaa haft Silkeborg til Hjælp, men der er intet at stille op.

Den 7. Oktober henvendte Borgmesteren og Kommunaldirektøren sig til det tyske Sikkerhedspoliti og krævede, at der til Borgmesterkontoret skete Indberetning om Anholdelser af Esbjerg-Borgere (saadan Indberetning blev tidligere givet til det danske Sikkerhedspoliti). Tyskerne vilde overveje Spørgsmaalet og give Svar senere.

Samme Dag var Landmandsbankens Direktør Hansen og en Revisor Hansen samt Direktørens Husbestyrerinde Frk. Dela blevet anholdt, og man forsøgte at faa at vide, hvorfor Anholdelsen havde fundet Sted, men dette nægtede det tyske Sikkerhedspoliti at udtale sig om. Det er senere ad anden Vej oplyst, at Sigtelsen gaar ud paa at have huset en Sabotør.

Esbjergs historie.

Den 29. September forespurgte Chefen for det tyske Sikkerhedspoliti, om Kommunen vilde godkende Oprettelsen af et Vagtkorps, aabenbart en Slags kommunalt Politi. Man svarede, at vi her i Esbjerg maatte afvente de for Tiden stedfindende Forhandlinger mellem Købstadsforeningen og Indenrigsministeriet.

Esbjerg, den 10. Oktober 1944

Hans Nielsen"

Esbjergs historie.

"KG/BJ

Lørdag den 21. Oktober 1944 Kl. 14³⁰ meddelte Overtoldkontrollør Thomsen, her, at Inspektør Jørgensen, Prisdirektoratet, ønskede, at jeg og et Par Mand paa Prisdirektoratets Regning straks skulde tage til Blaavand for der at op-søge en Mand ved Navn Poul Axel B. Petersen, der skulde arbejde for Firmaet Sager & Woerner. Denne Mand skulde være i Besiddelse af et Parti Raagummi paa ca. 1000 kg. Partiet skulde enten være ilanddrevet eller fisket op i rum Sø. Overtoldkontrollør Thomsen forklarede, at man ved at "lempe og lirke" skulde faa Manden til at indrømme, at han havde haft med Gummiet at gøre og derefter tage ham med til Dommeren i Esbjerg.

Priskontrollør Henning O. Nielsen og jeg tog derefter af Sted, og undervejs anmodede jeg Sognefogeden i Oksbøl om at tage med, hvad han indvilligede i.

Ved Samtale med Poul P. i Blaavand fik vi det Indtryk, at han tilsyneladende intet kendte til omhandlede Parti Gummi. Havde han Kendskab til det, forstod han i hvert Fald at skjule det. "Skulde det være Automobilgummi?" - "Hvor meget skulde det dreje sig om?", spurgte han.

Da Ordren lød paa, at han kun skulde tages med, saafremt han indrømmede at have med Sagen at gøre, trak vi os tilbage.

Ved Hjemkomsten gav jeg Overtoldkontrollør Thomsen et Referat af Sagens Udfald og fik bekræftet, at Poul P. kun skulde tages med til Dommeren, saafremt han gav Udtryk for Kendskab til Sagen.

I Dag Kl. 10³⁰ ringede Inspektør Jørgensen og ud-talte bl.a., at Meningen var, at Poul P. under alle Omstændigheder skulde have været taget med til Esbjerg.

Esbjergs historie.

Jeg forklarede, at jeg havde faaet en anden Besked af Overtoldkontrollør Thomsen, og at denne Lørdag Aften Kl. 18³⁰ ved Telefonsamtale havde bekræftet, at min Fremgangsmaade var i Overensstemmelse med den Anmodning, han havde faaet af Herr Jørgensen pr. Telefon om Eftermiddagen.

Herr Jørgensen bad mig nu - "for at man kunde si-ge, at alt var forsøgt" - at tage ud til Fisker Poul Andersen Petersen, Havnegade 157, her, og høre, om han skulde ken-de noget til omhandlede Parti Gummi. (Jeg bemærkede, at det-te sidste vel kun skulde være en pro forma Undersøgelse, naar man havde saa stærk Mistanke til Poul P. i Blaavand).

Poul Andersen Petersen Kende intet til Sagen, hvilket meddeltes Inspektør Jørgensen.

Esbjerg, den 23. Oktober 1944

sSignatur~~roth~~

Prisudvalget,

h e r.-

Esbjergs historie.

"HN/AT

R e f e r a t Nr. 19

til Byraadet.

Den i sidste Referat omtalte Frøken Dela, der blev anholdt den 7.d.M., blev frigivet den 13.d.M.

Den 17.d.M. blev Kontorist Bjørnhardt, der bestyrer Kommunens Benzinkontor (det tidligere Motorkontor) anholdt. Man rettede samme Aften telefonisk Henvendelse til Chefen for Sikkerhedspolitiet, men fik blot den Meddelelse, at Bjørnhardt havde optraadt meget uklogt og udfordrende overfor Tyskerne. Næste Morgen henvendte Borgmesteren og Kommunaldirektøren sig til Sikkerhedspolitiets Chef for at drøfte Sagen, hvad vi ogsaa fik Lejlighed til. Vi anførte særligt, at Bjørnhardt nok var lidt stejl og usmidig i sit Arbejde, hvad han ogsaa havde været overfor Politimesteren og ved en enkelt Lejlighed overfor Borgmesteren. Naujark vilde imidlertid ikke høre Tale om, at Bjørnhardts Opførsel kunde udlægges paa anden Maade end Tyskfjendtlighed, hvorimod han ikke vilde have det opfattet, som om man havde anholdt Bjørnhardt, fordi han ikke vilde give Oplysninger, som han eventuelt var berettiget til at nægte at give. Vi henstillede saasnart som muligt at faa Bjørnhardt frigivet.

Besøg i Kolding og Frøslev - Politimesteren - Politikommissæren - Rambusch og Viggo Pedersen.

Den 14.d.M. blev Kommunaldirektøren kaldt til Møde med Sikkerhedspolitiets Chef og en fremmed Tysker. Udførligt Referat er afgivet til Magistraten og afleveret til Justitsministeriet, og her skal kun kort nævnes:

Efter forskellige Omsvøb kom Meningen frem, at Vagtvernet maatte oprettes i Samraad med Sikkerhedspolitiet. Dette blev selvfølgelig pure afvist. Ligeledes blev afvist en Antyd-

Esbjergs historie.

ning af, at Samraadet kunde blive i Fortrolighed mellem Kommunaldirektøren og Chefen for Sikkerhedspolitiet. Endvidere gjorde Tyskerne stærk Indsigelse imod den Tanke, at man vilde oprette Korpset i Forbindelse med et af de bestaaende Redningskorps eller Nattevagtskorps. Sluttelig blev D'Herrer saa irriterede, at Chefen for Sikkerhedspolitiet erklærede, at Oprettelsen af et Korps, saaledes som af Kommunaldirektøren antydte, vilde føre til, at man vilde gøre ham personlig ansvarlig for, hvad der maatte ske ved dette Korps. Senere udvidedes Ansvaret til ogsaa at kunne blive Borgmesteren, men een enkelt Person maatte det være. Dette har man forelagt Departementchef Svendsen, Justitsministeriet, der erklærede, at Forudsætningen for Cirkulæret om Oprettelse af Vagtværn var den, at Dr. Best udtrykkeligt havde erklæret sig indforstaaet med, at Tyskerne intet skulde have med de paagældende Korps at skaffe. Dette vil ved førstkomende Lejlighed blive meddelt Sikkerhedspolitiet.

Esbjerg, den 24. Oktober 1944
Hans Nielsen."

Esbjergs historie.

"HN/BJ

R e t t e l s e s b l a d .

Borgmesterkontoret

17. November 1944

Referat Nr. 20

til Byraadet.

I Fortsættelse af Indberetning af 11.d.M. tillader man sig at meddele følgende:

Mandag Aften den 13.d.M. Kl. ca. 18 blev Redaktør Laurids V. Jensen skudt ned i sin Gadedør Kongensgade 3. Redaktøren afgik ved Døden Kl. 4 om Morgenen den 16.d.M.

Samme Aften Kl. 12 1/4 blev Læge Poul Carstensen skudt ned, da han havde sat sin Bil i Garagen efter at være kommet hjem fra et Sygebesøg. Læge Carstensen afgik ved Døden Kl. 7 den 14.d.M. Om disse 2 Mord blev Statsadvokaten i Sønderborg, der i Forvejen var i Esbjerg, underrettet.

Den 15. om Morgenen udbrød en Generalstrejke i Esbjerg omfattende alle Virksomheder bortset fra Statsbanerne, Vand-, Gas- og Elektricitetsværket samt Sygehuset. Strejken ophørte efter 24 Timers Forløb, og alt Arbejde var genoptaget Torsdag Morgen den 16.

Onsdag Aften Kl. 6 umiddelbart efter, at Borgmesteren var kommet tilbage fra København, blev der ringet fra Kommandanturen, om man kunde faa en Samtale, hvilket blev besvaret bekræftende. Man vilde saa ringe nærmere Besked.

Imidlertid hørte man intet fra Kommandanturen i Løbet af Aftenen, men Kl. 4 1/2 Torsdag Morgen blev Kommunaldirektøren ringet op fra Kommandanturen (Major Gaerisch), der anmodede Kommunaldirektøren om omgaaende at indfinde sig i Kommandanturen. Kommunaldirektøren meddelte, at han vilde sætte sig i Forbindelse med Borgmesteren, og man indfandt sig derefter hos Majoren Kl. ca. 5.

Esbjergs historie.

Hovedindholdet af Forhandlingen med Majoren, der varede ca. $\frac{1}{2}$ Time, var en Meddelelse om, at der i Esbjerg vilde blive indført forskellige Foranstaltninger, der stort set var de samme som tidligere indført ved Strejkesituationer, saasom Spærretid fra Kl. 18-7, Forbud mod at forlade Esbjerg, Forbud mod at færdes mere end 5 Personer sammen, Afbrydelse af Vand, Gas og Lys o.s.v.

Man foreholdt Majoren, at det var ganske meningsløse Foranstaltninger, der kun kunde bevirke Uro, idet Strejken nu var overstaaet, og Arbejdet genoptaget i fuldt Omfang. Al Argumentation blev afvist med, at det var en Ordre fra højere Sted, saa der var intet at gøre. Majoren anmodede os om at lade den fornødne Plakat trykke efter Manuskript, som han vilde aflevere Kl. 8 og anmodede os om at lade Plakaterne opslaa. Dette sidste nægtede vi, men lovede derimod at besørge Plakaten i Trykkeriet.

Ved Ankomsten til Kommandanturen ca. Cheferne for Sikkerhedspolitiet saavel i Esbjerg som i Hovedcentralen i Kolding til Stede sammen med Major Grobben, der er Chef for SS-Politiet i Sydjylland. Disse anmodede Borgmesteren og Kommunaldirektøren om at indfinde sig hos Sikkerhedspolitiet i Etagen ovenover, naar Forhandlingen i Kommandanturen var forbi.

Da man indfandt sig hos Sikkerhedspolitiet, udspandt der sig en ca. $1\frac{1}{2}$ Times lang Samtale, særlig med Chefen for Sikkerhedspolitiet i Kolding, Burfeind, der stærkt bebrejdede, at Strejken var sat i Scene og bebrejdede, at der fra Byens Side intet var sket til at forhindre Strejken og lod skinne igennem, at han omgaaende vilde sikre sig alle Fagforeningslederne samt 2. Viceborgmester Landsretssagfører Krebs, der havde fungeret som Borgmester paa Strejkedagen, Efterhaanden forsvandt Cheferne for Sikkerhedspolitiet ud af Lokalet, og en yngre Mand kom ind og blev for øjensynlig at bevogte Borgmesteren og Kommunaldirektøren. Efter $\frac{1}{2}$ Times Forløb kom en anden yngre Mand ind med en Nøgle i Haanden og anmodede os

Esbjergs historie.

om at følge med nedenunder, ligesom man blev adspurgt, om man bar Vaaben. Borgmesteren og Kommunaldirektøren var derefter klar paa, at man var anholdt og protesterede og fik Adgang til at tale med Majoren i Kommandanturen, hvem man bebrejdede, at man kunne udsættes for efter frivilligt at være kommet til en Forhandling da at blive anholdt af Sikkerhedspolitiet. Major Gaerisch var aabenbart meget ilde berørt af Situationen, men kunde intet udrette.

Man protesterede atter overfor Sikkerhedspolitiet og slog særlig paa, at man havde Aftale med Kommandanturen om et Møde med Kommandanten Oberst von Wechmar Kl. 9 og forinden havde forskellige Ting at udrette. Herefter fik Kommunaldirektøren Lov til at begive sig til sit Kontor Kl. 8. Paa Kommunaldirektørens Forespørgsel til Chefen for Sikkerhedspolitiet i Esbjerg, der løslod ham, om hvorfor Borgmesteren skulde tilbageholdes, blev der svaretp, at Tilbageholdelsen ikke vilde blive langvarig, men at Borgmesteren vilde blive tilbageholdt saa længe, indtil Sikkerhedspolitiet saa, om de Foranstaltninger, de maatte forlange gennemført, virkelig blev gennemført.

Kommunaldirektøren indberettede derefter det skete til Stiftsamtmand Herschend, Silkeborg og via Borgmesteren i Kolding til Stiftamtmand Friis.

Kl. 9 gik Viceborgmester Jespersen og Kommunaldirektøren til den tyske Militærkommandant og optog en Forhandling med ham. For det første protesterede man imod den skete Tilbageholdelse af Borgmesteren, hvortil Kommandanten meget stærkt erklærede, at det var ganske uden hans Vidende og Vilje, hvad der var sket. Man anmodede Kommandanten om at gøre sin Indflydelse gældende, saa Borgmesteren kunde komme fri hurtigst muligt.

Man forklarede derefter Kommandanten, hvor meningsløst det var at træffe de i Mellemtiden bestemte Foranstaltninger (Afbrydelse af Gas Kl. 7½, Afbrydelse af Lys og Vand fastsat til Kl. 11), og det viste sig, at Kommandanten paa dette

Esbjergs historie.

Punkt var fuldkommen enig med os. Man anmodede ham derfor om paany at rette Henvendelse til sine Myndigheder i Silkeborg om en Endring, hvilket han lovede.

Kl. 3 om Eftermiddagen ankom Fuldmægtig Lundsteen fra Silkeborg, og man optog derefter fornyede Forhandlinger, dels med Kommandanturen, hvor man dog kun kunde træffe Kommandantens Adjutant og særlig med Cheferne for SS-Politiet og Sikkerhedspolitiet. Fuldmægtig Lundsteen gjorde her stærkt gældende, at det var nødvendigt at faa Landsretssagfører Krebs samt Fagforeningslederne frigivet hurtigst muligt, hvis man ikke skulde faa Uro særlig blandt Arbejderne i Esbjerg. I Løbet af Morgen, inden Kommunaldirektøren og Borgmesteren blev sat paa fri Fod, var Landsretssagfører Krebs og 9 Fagforeningsledere blevet anholdt.

Man aftalte fornyede Møder i Dag til Formiddag.

Kl. 9 i Dag havde man en Forhandling med Oberst von Wechmar, der stadig er indstillet paa at faa alle de ekstraordinære Foranstaltninger ophævet eller mildnet snarest muligt. Obersten havde paa eget Initiativ i Nat givet Ordre til Aabning for Vandet for at kunne opfylde Kedlerne i Dampcentralen med Vand, saaledes at der kunde produceres Elektricitet i Dag til Morgen. Obersten maatte imidlertid have Ordningen godkendt i Silkeborg, og Godkendelsen udeblev, hvorfor Situationen endnu er den samme. Oberst von Wechmar lovede efter vor Henstilling og under Henvisning til Samtalen med Fuldmægtig Lundsteen paany at rette Henvendelse til sine Myndigheder i Silkeborg."

Esbjergs historie.

"HN/ML

Referat Nr. 21

til

Byraadet.

Udover de i særlige Referater til de ekstraordinære Byraadsmøder omtalte Forhandlinger med Værnemagten skal meddeles følgende:

Den 26. Oktober d.A. protesterede man mod Beslaglæggelsen af Cykler, særlig da den var videregaaende i Esbjerg end andet Steds.

I Løbet af de følgende Dage leveredes alle Reserve-dele tilbage, ligesom Beslaglæggelsen af nye Cykler ikke blev saa omfattende som først forlangt.

Den 27. Oktober d.A. blev der stillet Forespørgsel om en Indkvartering paa 1200 Mand - Afvistes, og man hørte ikke mere til Sagen.

Den 30. Oktober d.A. Meddelelse via Røde Kors i Aalborg om, at Landsretssagfører Rambusch er ført til Tyskland.

Talt med Røde Kors i Esbjerg om at faa praktiseret en Ordning, saaledes at man ogsaa her i Byen kan faa Meddelelse om saadanne Sager.

Den 6. November d.A. anholdtes Gangpige paa Sygehuset Ellen Lauridsen, f. 9. April 1923, sigtet for at have smittet tyske Soldater. Kredslægen har for nylig undersøgt paagældende, saaledes at hun maa anses for smittefri ved sin Ansættelse paa Sygehuset.

Den 2. November d.A. beslaglagde det tyske Sikkerhedspoliti Beholdningen af Blanketter til Legitimationskort samt Kommunaldirektørens Faksimilestempel, der anvendes ved Udstedelsen af Legitimationskort.

Esbjergs historie.

Senere paa Eftermiddagen lykkedes det at faa det hele tilbageleveret.

Endelig har man været forskellige Private behjælpelig ved Afværgelse af Beslaglæggelse af Husrum m.v.-

Esbjerg, den 21. November 1944

Den 20.ds. anholdtes Redaktør Carl Nielsen og Hustrusamt Søn og Svingersøn.

Hans Nielsen

Kl. 11,58 Knud Nørager saaret ved Skud. Underlivet, ført til det tyske Hospital. "

Esbjergs Historie.

"HN/BJ

R e f e r a t Nr. 22
til Byraadet.

Den 12.f.M. anholdtes Stationsleder E. Havemose, "Falck", der er Leder af Esbjerg-Jerne kommunale Vagtværn. Man rettede omgaaende Henvendelse til Justitsministeriet, ø idet man maatte regne med, at det var qua Vagtværnsleder, Herr Havemose var anholdt. Justitsministeriet meddelte imidlertid, at der samme Dag var anholdt flere "Falck"-Folk, og gennem Udenrigsministeriet fremskaffedes senere en Udtalelse fra Det tyske Riges Befuldmægtigede om, at Herr Havemose ikke var anholdt i Egenskab af Vagtværnsleder.

Ogsaa lokalt bearbejdede man Tyskerne for at faa Herr Havemose frigivet, og den 22.d.M. blev han sat paa fri Fod.

Naar man maatte tro, at Havemoses Anholdelse hængte sammen med hans Stilling som Vagtværnsleder, skyldes det, at der i Dagene forinden havde været visse Gnidninger mellem Vagtværnet og Sikkerhedspolitiet. Navnlig var Sikkerhedspolitiet utilfreds med Anholdelse og senere Fængsling af en Mand (Peter Thomsen), der var ansat hos Organisation Todt, og som Tyskerne hævdede hørte til "Wehrmachtgefolge".

Efter at Justitsministeriet har haft dette sidste Spørgsmaal til Erklæring, er den paagældende udleveret til det tyske Sikkerhedspoliti.

I Dagene umiddelbart før Jul bragte man i Erfaring, at Værnemagten paany paatænkte at beslaglægge saavel dommerkontoret som Dommerens Lejlighed og Tandlæge Rands Hus, uden at Kravet formelt blev stillet overfor Kommunen. Man underrettede omgaaende Herr Stiftamtmand Herschend, for at man i Silkeborg i Tide kunde imødegaa Kravet.

Esbjergs Historie.

Den 3.d.M. fik man Meddelelse om, at den tyske Værnemagt paatænkte en Beslaglæggelse af F.D.B.s Isenkramlager.

Da man er vidende om, at en Række af de af Tyskerne beslaglagte Bygninger st~~år~~ delvis tomme, protesterede man stærkt og anmodede Stiftamtmand Herschends Kontor om at protestere kraftigst muligt baade vedrørende Dommerkontoret, Dommerens Lejlighed, Tandlæge Rands Hus og Isenkramlageret.

Dette skete ved en Skrivelse af 3.d.M., hvori bl. a. udtales:

"Sagen vedrørende den i Dekret Nr. 2767 omhandlede Beslaglæggelse synes saa meget mere bemærkelsesværdig, som vedkommende Afdeling (en Marineafdeling) havde vægret sig ved at overtage Lokalteter i allerede beslaglagte men ikke udnyttede Bygninger med den Motivering, at andre Afdelinger af den tyske Værnemagt jo havde til Huse der. En Udtalelse af den Art møder man særdeles hyppigt, idet de tyske Afdelinger ofte synes at nære en uforklarlig Ulyst ved at bo i Hus sammen med andre tyske Afdelinger. Jeg er bekendt med, at saadanne Synspunkter principielt ikke deles af Wehrmachtintendant Dänemark og de højere tyske Myndigheder, og jeg skal derfor henstille, at der tilvejebringes en saadan Ordning, at den Afdeling af den tyske Marine, der nu skal have Lokaler i Esbjerg, anbringes i nogle af de allerede af Værnemagten beslaglagte Bygninger."

Man har siden intet hørt fra Tyskerne.

Den 3.d.M. blev der om Aftenen skudt paa en Person paa Hj. af Sjællandsgade og Frodesgade. Paagældende blev ført bort af Tyskerne. Man kender ikke hans Identitet.

D.D. modtog man Meddelelse fra Silkeborg om, at baade Tandlæge Rands Hus og Dommerkontor og -bolig er beslaglagt.

Esbjergs Historie

Den 12. December f.A. besøgte Borgmesteren og Kommunaldirektøren Politikommissær Rasmussen i Kolding og Viggo Petersen samt Politimesteren i Frøslev. De paagældende befandt sig vel og bad de besøgende overbringe Byraadet en Nytaars-hilsen.

Esbjerg, den 9. Januar 1945

Hans Nielsen "

Esbjergs Historie.

"HN/BJ

R e f e r a t Nr. 23

til Byraadet.

Den 19.d.M. anholdtes Byraadsmedlem Kristian Sørensen af det tyske Sikkerhedspoliti. Det har ved Henvendelse til Sikkerhedspolitiets Chef været umuligt at faa nogensomhelst Oplysning om, hvorfor Anholdelsen har fundet Sted.

Man har været behjælpe med at faa Dommeren og Dommerkontoret og Tandlæge Rand installeret andetsteds i Byen efter Beslaglæggelsen af deres Boliger og Kontorer, men denne Sag er endnu ikke tilendebragt.

Esbjerg, den 23. Januar 1945

Hans Nielsen

Yderligere refereredes vor Henvendelse til Dir. Hoffmann og ang. Rambusch og Politidirektøren."

Esbjergs historie.

"HN/BJ

R e f e r a t Nr. 24til Byraadet.

I Fortsættelse af tidligere Indberetninger tillader man sig at meddele følgende:

Trods ihærdige Protester har Værnemagten i den seneste Tid foretaget Beslaglæggelses af en Ceremonisal med tilhørende Sidelokaler i Odd Fellow Logen i Havnegade, hvorefter hele Logebygningen er beslaglagt, og nogle store Lagerlokaler (Kolonial- og Isenkram) tilhørende Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger.

Værnemagten har i den seneste Tid ytret Interesse for de her udarbejdede Evakueringsplaner. Efter at Hovedtrækkene i Evakueringsplanen er blevet trukket op for Værnemagtes Sous-Chef i Esbjerg, erklærede han, at Formålet blot var at faa at vide, om de danske Myndigheder havde udarbejdet Evakueringsplaner, saaledes at Værnemagten ikke behøvede at tage sig af dette Spørgsmaal.

Et Ønske om at faa stillet loo t Tørv til Raadighed afviste man tilsyneladende med Held.

Den 7.d.M. standsedes en Række Biler ved Passage gennem Tunnellen under Jernbanen og ved Overkørslen over Jernbanebroen. En Tuborg-Bil fik ikke standset hurtigt nok, hvorefter Vagtposterne skød og ramte Chauffør Hans Ehlers, født 1. Maj 1899, boende Strandgade 8 og Bud Gert Andersen, født 14. September 1927, boende Frodesgade 147, saa svært, at de begge har faaet amputeret en Fod. Overfor Kommandanten har man protesteret i Anledning af den meget mangelfulde Signalering fra de tyske Vagtposters Side.

Esbjergs historie.

Den 8.d.M. blev 5-6 ungarske Koner med 2 Børn indkvarteret i de Lokalteter i Statsskolen, som Værnemagten tidligere har beslaglagt. Man har anmodet Stiftamtmanden Herschend om at forhandle Spørgsmaalet om Indkvartering af Kvinder og Børn med de tyske Myndigheder i Silkeborg.

Den 9.d.M. blev Grosserer Hans Carl Hansen Marcuslund, boende Sct. Knudsgade 4, Odense (gift), skudt ned paa Hjertingvej formentlig ved 19 $\frac{1}{2}$ Tiden, da han var paa Vej ind til Esbjerg efter et Besøg hos Værnemagten i Sædding. Marcuslund blev fundet ved 24-Tiden og indbragt til Esbjerg Kommunes Sygehus. Han er ramt af en Kugle i Bækkenpartiet og er meget medtaget.

Under 2.d.M. har Udenrigsministeriet meddelt, at Landsretssagfører Rambusch ikke for Tiden kan ventes frigivet eller overført til Danmark.

Esbjerg, den 12. Februar 1945.

Hans Nielsen "

Esbjergs historie.

"HN/BJ

N O T A T.

vedrørende

Møde paa Sygehuset den 23. Februar 1945 til Drøftelse af forebyggende sundhedsmæssige Foranstaltninger i Anledning af den eventuelle Flygtningestrøm fra Tyskland.

Til Stede: Kredslægen, Overlæge Guldager, Overlæge Svenning-
sen, Sygehusinspektør Møller Jensen, Borgmesteren,
Jespersen og undertegnede.

Kredslægen redegjorde for Sundhedsstyrelsens Synspunkter, hvorefter man, saafremt Flygtningene holdes i Tyskernes Barakker og lign., ikke skal foretage sig noget særligt. Flygtningene er "Wehrmachtsgefolge" og skal derfor ikke øndlægges paa Sygehusene i Paakommende Tilfælde.

Borgmesteren pegede paa, at Sundhedskontrollen ved den danske Sydgrænse skulde være meget mangelfuld, hvorfor det maaske var noget betænkeligt at forholde sig helt passiv, selv om der ikke blev Tale om privat Indkvartering.

Man enedes om, saa snart det var sandsynligt, at der vilde komme Flygtninge, da at optage Forhandling med Kommandanturen for at faa udvirket, at Værnemagten opretter en Karantænestation, hvorigennem alle Flygtninge maa passere.

Man anmodede Kredslægen og undertegnede om - efter at have talt med Herschends Kontor i Silkeborg - at optage de fornødne Forhandlinger.

Esbjerg, den 23. Februar 1945.

Hans Nielsen "

Esbjergs historie.

"HN/BJ

R e f e r a t N r . 25til Byraadet.

I Fortsættelse af tidligere Indberetninger tillader man sig at meddele følgende:

Den 13.d.M. blev Kutteren "Eva", E. 23 beslaglagt, da der blev fundet Skydevaaben om Bord, og to unge Fiskere Thorvald Thygesen og Edvard Thygesen blev anholdt. Det tyder dog nu paa, at Sikkerhedspolitiet ikke mener, at det er de to paagældende, der er ansvarlige. De paagældende er senere løsladt.

Den 14.d.M. indberettedes fra Sygehuset, at Fru Kragh, Englandsgade 15 var blevet indlagt med Skudsaar i venstre Arm. Det er senere oplyst, at Skuddet var et Led i et større Skyderi ved Jagt paa en Sabotør i Borgergadekvarteret ved 8-9 Tiden om Morgen. Samtidig indberettedes, at en Pistolkugle samme Morgen var farende ind gennem Vinduet paa en 8 Sengs Stue paa Kommunens Sygehus, uden at der var sket noget.

Den 16.d.M. eftersøgte Inspektør Bechgaard, Kommunens Badeanstalt, men blev ikke truffet. Derefter afspærredes Badeanstalten fra Kl. ca. 10 til Kl. ca. 13 og undersøgte, hvorved der blev fundet et Vaabenlager, og to af Personalet (Fyrbøder Søgaard og Bademedhjælper Christensen) blev anholdt.

Samme Eftermiddag afspærrede og undersøgte Værnemagten Kommunens Administrationsbygning og Dommerkontoret, uden at der fandtes Vaaben.

Esbjergs historie.

Samme Dag anholdt Sikkerhedspolitiet Kommandørkaptajn Foss og Søminemester Sørensen fra Luftværnskontoret. Disse Anholdelser er indberettet til Statens civile Luftværn og af Fru Kommandørkaptajn Foss til Vice-Admiralen. Ang. Foss-Sagen henviser Sikkerhedspolitiet stadig til, at Sagen behandles af Myndighederne i København.

Også på Gasværket og Elektricitetsværket foretoges samme Dag Undersøgelser; på Gasværket anholdtes to Mand, der imidlertid er blevet løsladt.

Også andre Steder i Byen foretoges samme Dag Undersøgelser, og en ung Mand, Flemming Mikkelsen, Nygaardsvej 73, anholdtes; paagældende er senere løsladt.

Man har herfra søgt at gøre sin Indflydelse gældende til Fordel for de anholdte.

Den 17.d.M. ved 0³⁰ Tiden blev den 37-aarige Mekaniker Leo Johansen, Nørregade 12, Esbjerg, fundet skudt paa Brorampen med Jernevej. Den dræbte efterlader sig Hustru og 3 Børn i Alderen fra 3-14 Aar. Mordet er af Vagtværnet indberettet til Statsadvokaten i Sønderborg.

Den 23.d.M. holdtes paa Sygehuset et Møde til Drøftelse af forebyggende sundhedsmæssige Foranstaltninger i Anledning af den eventuelle Flygtningestrøm fra Tyskland.

Kredslægen redegjorde(se notat af 23. Februar 1945)

Den 25.d.M. fik Rektor Hastrup Meddelelse af en Soldat om, at der skulde indkvarteres Flygtninge paa Stats-skolen. Man henvendte sig derfor omgaaende til Kommandanturen for at drøfte Spørgsmaalet. Man understregede, at Flygtningene først og fremmest maatte indkvarteres i de Lokaler, Værnemagten allerede havde beslaglagt, men som henstod tomme

eller halvtomme (Vestre Skole og Jerne Skole). Dette indvilligede Kommandanturen i, saaledes at Statsskolen i hvert Fald foreløbig blev fri.

Nogen Karantæneordning var det umuligt at faa oprettet. I Kommandanturen mente man, at der ingen Fare var og henviste til, at man ikke lokalt kunde oprette saadanne Foranstaltninger.

Man anslog Antallet af Flygtninge, der kunde ventes til Esbjerg, til 1000 a 1500.

Dags Dato har Værnemagten henvendt sig paa "Børsen" for at beslaglægge Salen til Indkvartering af Tropper.

Esbjerg, den 27. Februar 1945.

Hans Nielsen

Den 24.ds. anholdtes Lærerinde Frk. Bonde samt Spillelærerinde Frk. Frederiksen med Søster og Moder. Nærmere til denne Sag kendes ikke.

Vistnok samme Dag anholdtes Rep. Gejsing, Havnegade saa vidt vides under beslaglæggelse af et Vaabenlager."

Esbjergs historie.

"HN/BJ

R e f e r a t Nr. 26

til Byraadet.

Den 1. Marts blev de 2 i sidste Referat omtalte Arbejdere paa Badeanstalten frigivet.

Den 2.d.M. forlangte Værnemagten (en Overlæge fra Oxbøl), at Esbjerg Kommunes Sygehus paa Fødeafdelingen skulde modtage 2 Kvinder tilhørende de i Oxbøl indkvarterede Flygtninge. Dette blev kraftigt afvist af Overlæge Svenningsen under Henvishing til de bestaaende Aftaler med Værnemagten om, at Flygtningene hører til Værnemagten og udelukkende skal behandles paa Værnemagtens egne Hospitaler. Den paagældende tyske Overlæge fastholdt Kravet og gav udtryk for, at man vilde gennemtvinge Indlæggelsen. Imidlertid kom de to Kvinder ikke, og man har ikke siden hørt noget til Spørgsmaalet.

Den 6.d.M. anholdtes Arrestforvarer Sørensen af det tyske Sikkerhedspoliti formentlig i Forbindelse med Spørgsmaalet om Udskrivning af Legitimationskort til Politiet.

Den 6.d.M. forhandlede man i København med Udenrigsministeriet om Muligheden for at gøre noget for Kommandørkaptajn Foss og Søminemester Sørensen, der er blevet overført til Frøslev. Efter Opfordring af Ministeriet har Borgmesteren og Kommunaldirektøren udfærdiget en Erklæring, hvorefter man staar inde for, at de 2 Personer efter vort Kendskab til dem intet har haft med illegalt Arbejde at gøre.

Onsdag Aften den 7.d.M. Kl. 21⁵⁰ trængte 2 maskerede mænd bevæbnet med Maskinpistoler ind i Kommandocentralen og holdt Mandskabet op. De beordrede den vagthavende Undergruppeløber til at varsle Flyveralarm Kl. 22⁰⁰. Forinden havde de overskaaret Telefonforbindelsen til Værnemagten. Efter Vars-

lingen forsvandt Sabotørerne med Besked om at afvarsle tidligst Kl. 22.³⁰. Den vagthavende Undergruppefører Børge Houkjar ringede derefter til Sikkerhedspolitiet, der kom til Stede Kl. 22.²⁰ og gav Houkjar Ordre til at afvarsle, hvilket skete Kl. 22.²³. Senere blev Undergruppefører Houkjar afhørt af Sikkerhedspolitiet i Skolegade, hvor han maatte underskrive en Rapport om Begivenhederne.

Samtidig meddeles, at der Mandag den 5.d.M. Kl. 19.¹⁰ trængte 2 maskerede Mænd bevæbnet med Pistoler ind i Kommandocentralen og holdt Mandskabet op. De bad Mandskabet om at forholde sig roligt. Kl. 20.⁰⁵ lød der en Explosion i Gaarden, hvorefter Sabotørerne forsvandt. Der blev omgaaende ringet til Sikkerhedspolitiet, der senere kom til Stede og foretog en Afhøring af Undergruppefører Knud Madsen. Denne Begivenhed stod i Forbindelse med Ødelæggelsen af Esbjerg Kommunes Folkeregister. +)

I Nat Kl. 1.³⁸ blev Falck tilkaldt af det tyske Feltgendarmeri til Hj. af Kongensgade og Stormgade, hvor det viste sig, at den tyske Vagtpost ved Hotel "Spangsberg" havde skudt og dræbt Fisker Egon Ejler Bojesen, Skjoldsgade 105, født den 4/7 1922. Den paagældende var efter Forklaring af en Slægtning skiltes fra et Selskab i Kongensgade 86 umiddelbart før. Han var Medlem af K.F.U.M., og det er ganske udelukket, at han kan have været paavirket af Spiritus. Naar dette anføres, skyldes det, at man ved en Samtale med det tyske Kommandantur har faaet den Forklaring, at man først havde afskudt et Skræmmeskud, hvorefter Bojesen havde kastet en Sten efter Vagtposten, der derefter skød med skarpt.

Denne Sag bliver indberettet til Statsadvokaten i Sønderborg.

Esbjerg, den 12. Marts 1945

Hans Nielsen

11/4/45
afsluttet
+)

Den 5.ds. Kl. ca. 19 blev Folkereg. personalet holdt op og Registerkortene fjernedes i Sække og brændtes umiddelbart efter i Gaarden til Administrationsbygningen. "

Esbjergs historie,

" /BJ

R e f e r a t Nr. 27

til Byraadet.

Den 17.d.M. blev Borgmesteren, der var i Bil paa Vej til København for derfra Dagen efter at fortsætte til Sverrig for at forhandle med Turbinefabriken i Finspong, anholdt af det tyske Sikkerhedspoliti sammen med det Selskab, der var med i Bilen: Politibetjent Ole Skafsgaard og dennes Hustru, (Fru Hyllested (gift med en Politibetjent)), *han ikke med!* Direktør P. Winther, Fiskeexportør Emil Christensen og Reserverelæge Børge Nielsen, der havde været i Esbjerg for at søge Stilling som Røntgenoverlæge.

Samtidig anholdtes: Kommunaldirektøren, Overlæge Guldager, Overassistent Skov Nielsen, Fotograf Glass, Hotelleder Sand Jespersen, Jørgen Jørgensen (Søn af Købmand M.R. Jørgensen), Sagførerfuldmægtig Frandsen, Ingeniør Barang, Politibetjent Juhl-Mortensen, Sekretær Krogstrup, Frk. Fogtdal og en ikke i Esbjerg hjemmehørende Person.

Alle blev om Formiddagen ført til Kolding og senere paa Dagen indsat i Kolding Arrest. Indtil nu er følgende løsladte: Kommunaldirektøren, Overassistent Skov Nielsen, Sekretær Krogstrup, Fruerne Skafsgaard og Hyllested, Direktør P. Winther og Fiskeexportør Emil Christensen.

Ligeledes den 17.d.M. fandt der en Ildkamp Sted ved Hotel "Spangsberg", hvorved Børge Puggaard Thomsen, født den 15. November 1921, boende Kronprinsensgade 124, nedskød en Mand ved Navn Svend Aage Jørgensen Tingskov, født den 4. Maj 1904 i Esbjerg, boende Nymindesgade. Umiddelbart efter skød tyske Soldater Puggaard Thomsen.

Den 21.d.M. anholdtes Læge Almsøe.

Esbjergs historie

Den 23.d.M. blev Medhjælper Frede Chr. Sørensen, født den 8. Oktober 1916, boende Norgesgade 37, ansat hos Organisation Todt, skudt paa Hjørnet af Jyllandsgade og Islandsgade.

Natten mellem den 24. og 25. d.M. blev Sognepræst P. Bentzen myrdet af to Personer, der trængte ind i Sognepræstens Villa og skød ham, medens han laa i Sengen.

Sikkerhedspolitiet har den 23.d.M. krævet Raadhuset og Arresthuset rømmet omgaaende, saaledes at Dommeren igen maa flytte, og Byraadet maa holde sine Møder andetsteds. Man har indberettet denne Sag til Stiftsamtmænd~~en~~ Herschend og til Justitsministeriet, ligesom man har protesteret og paany forhandlet sammen med Dommeren, men man har intet Håb om at undgaa Beslaglæggelsen.

Man har dernæst forhandlet med Værnemagten om at faa frigivet Vestre Skole til Brug for Dommerkontor, Retssale og Arrest, hvilket maaske lykkes, idet Værnemagten dog til Gengæld til Brug for Organisation Todt beslaglægger den ved Cort Adellersgade og Hævnens opførte Arbejdsbygning samt en Sal i "Park Hotel".

Esbjerg, den 27. Marts 1945

Hans Nielsen

N.B. Forsyningssituationen
Karlsgaarde
Tømning af Skufferne"

Esbjergs historie.

"HN/AT

R e f e r a t Nr. 28

til Byraadet.

Besøg hos Borgmesteren.

Natten mellem den 9. og 10. d.M. sprængtes Højskolehjemmet i Luften. I Højskolehjemmet havde den tyske Kommandantur Sæde og indtil et Par Dage i Forvejen det tyske Sikkerheds politi. Kommandantens Stedfortræder Major Gaerisch og en Løjtnant vides med Sikkerhed at være blevet dræbt, medens man ikke derudover har nogen sikker Oplysning om dræbte eller tilskadekomne.

Fra Tirsdag Aften den 10.d.M. ordineredes Spærretid hver Dag fra Kl. 20 til næste Morgen Kl. 6.

Den 11.d.M. Kl. 20.04 blev Falcks Ambulance kaldt til Torvegade 7, ud for hvilken Ejendom Slagter Junker Rasmussen var blevet skudt ned af en tysk Patrouille. Falcks Rapport lyder saaledes:

"Ved vor Ankomst til Stedet viste det sig, at Rasmussen var blevet slæbt ned i Sadelmager Hansens Kælder i Ejendommen af nogle Personer, han havde været sammen med. Disse Personer var meget berusede - formentlig har Rasmussen ogsaa været det - og de nægtede Falckredderne Højland og P. Pedersen Adgang til at tage Rasmussen med ud i Ambulancen. Falckfolkene tvang dog de berusede Personer til at udlevere Rasmussen, der hurtigst blev kørt til Esbjerg Kommunes Sygehus' Skadegang, hvor der af den vagthavende Læge Anderschou blev konstateret, at Rasmussen var blevet skudt gennem Hovedet.

Esbjergs historie.

Den vagthavende Læge meddeler os i Dag, at Rasmussen afgik ved Døden i Dag til Morgen Kl. 5.

Afdødes fulde Navn er Carl Chr. Junker Rasmussen, Slagter, født den 9. December 1918 i Esbjerg, boende Havnegade 17."

Den 10.d.M. beslaglagdes Paladshotellet, men blev dog 3 Dage efter frigivet.

Den 11.d.M. beslaglagdes Det nye Sømandshjem.

Antallet af Militærbegravelser i Fourfeldt Gravlund var den 7.d.M.:

Engelske Flyvere 284

Tyske Soldater 942

" Flygtninge..... 90

Tilsammen 1.316

Den 11.d.M. beslaglagdes en Slagterbutik, der var beliggende i Skolegade i samme Ejendom, som iøvrigt er beboet af Organisation Todt og Værnemagten.

Den 13.d.M. beslaglagdes 2 Skrivemaskiner paa Kom-munekontoret til Erstatning for Skrivemaskiner ødelagt ved Sprængning af Kommandanturen. Beslaglæggelsen var ikke engang formelt i Orden, da den kun var underskrevet af den fungerende Standortlæge i Esbjerg, hvorfor man selvsagt protesterede.

I de seneste Dage har Værnemagten beslaglagt en Række Automobiler. Ved Forhandling med Kommandanturen er det lykkedes at faa frigivet nogle Vogne, tilhørende navnlig Løvnedsmiddelforretninger, men ogsaa enkelte andre. Beslaglæggelse finder Sted i hvert Fald over hele Jylland.

Esbjergs historie.

I Dag til Morgen blev Overlæge Hanssen og Direktør Chr. Alstrup anholdt af det tyske Sikkerhedspoliti. Viceborgmesteren og undertegnede henvendte os omgaaende til Sikkerhedspolitiet og fik en Samtale med Chefen, der meddelte, at man foreløbig vilde tilbageholde de 2 Personer; man maatte spørge til de paagældende om et Par Dage.

Ved en Forhandling den 21.d.M. med Kommandanturen lykkedes det endelig at opnaa absolut Tilsagn om, at Vestre Skole skulde blive rømmet, og dette er sket i Gaar.

Esbjerg, den 24. April.

Hans Nielsen "

Esbjergs historie.

Notat
vedr.

2 Expl.

"Undtagelsestilstanden og Strejkerne.

Søndag d. 7. Aug 43: blev jeg ringet op af Jespersen, der spurgte, om det var rigtigt, at der skulde være Undtagelsestilstand samme Aften. Jeg svarede benægtende, men vi blev enige om at forespørge Politimesteren.

Den fungerende Politimester. Fuldm. Halsteen, erklærede, at der var al Udsigt til, at der blev Undtagelsestilstand, og at han derfor havde reserveret Plads til Bekendtgørelse i Bladene.

Jeg ytrede Forbavselse over, at man ikke havde sat sig i Forbindelse med Byens Borgmester desangaaende. Fuldm. H. erklærede at have haft travlt og forøvrigt kun havde talt med Pressen om Sagen.

Dette, sagde jeg, maatte være urigtigt, da Jespersen havde erfaret om Sagen gennem en Jernbaneassistent. Halsteen mente, at det var meget vigtigt, at Banerne først fik Besked.

Jeg tilføjede, at ogsaa efter den fungerende Borgmesters Opfattelse var det meget mærkeligt, at han ikke var blevet underrettet.

Efter nogle Bemærkninger om min personlige Opfattelse af Spm^{et} om den manglende Underretning til Borgmesteren - fremkaldt af Halsteens Bemærkning om, at han syntes det var mærkeligt at lade en saadan Klage komme pr. Bud - afbrød jeg Samtalen.

Kl. ca. 2 fik Jespersen fra Politikontoret Meddelelsen om, at de særl. Politiforanstaltninger vilde træde i Kraft samme Aften Kl. 10.

Lørdag, Søndag og Mandag kom det derefter til Gadesammenstød.

Mandag den 9 Aug. begyndte Strejker forskellige Steder nærmest Maskinarbejderne, hvorefter Arbmændene erklærede Sympatiststrejke alt ~~sammen~~^{som} Protest mod de særl. Foranstaltninger. Mandag Aften var Politifuldmægtigen i Følge med Politikomm. Sølvsteen og Smede og Maskinarb.s Formand samt Robert Larsen

Esbjergs historie.

til Møde hos den tyske Kommandant, og der udsendtes samme Aften gennem Højtalervogn Opfordring til Arbejderne om at gaa i Arbejde.

Tirsdag Morgen begyndte imidlertid Strejkerne igen, dels vendte et Hold Arbejdsmænd tilbage fra Fanø, og dels strejkede Arbejderne hos "Christola". Der opstod der den Episode Tirsdag Formiddag, at de tyske Soldater jagede Arbejderne ind paa Fabrikken igen, da disse som sædvanlig vilde holde Frokost paa Fortovet ved Spangsberg.

Under alle disse Uroligheder hørte Borgmester eller Magistrat intet fra den fungerende Politimester, men maatte holde sig underrettet ad mere tilfældige Veje.

Det bør ogsaa noteres, at det utvivlsomt skyldes Politikomm. Sølvsteens Indsats, at der først Tirsdag Aften og kun i mindre Omfang blev brugt Politistave under Rydning af Gaderne.

Tirsdag Eftermiddag holdt Magistraten (+ Red. Ree) Møde, hvortil Fuldm. Halsteen efter Aftale melle, Jespersen og undertegnede var opfordret til at komme. Jespersen havde dog om Formiddagen haft en Samtale med Halsteen.

Halsteen refererede kort, hvad der var sket i de forløbne Dage og oplyste herunder igen, at han holdt Politimesteren, der opholdt sig paa Ferie ved Silkeborg, underrettet.

Postmester Jørgensen gav stilfærdigt Udtryk for Misfornøjelse med, at Fuldm. H. ikke havde taget Magistraten eller Borgmesteren med paa Raad.- Jeg sagde derefter, at jeg telefonisk havde meddelt Borgmester Høyer-Nielsen, hvad der gik for sig, og at Borgmesteren ligesom jeg selv ansaa det for meget mærkeligt, at den Slags Ting kunde foregaa i Esbjerg, uden at Politimesteren følte sig foranlediget til at paakalde Borgmesterens Bistand.

Mens jeg var ved Telefonen, skal Fuldm. H. have givet en Undskyldning.

Efter at H. var gaaet, vedtog Magistraten, at Jespersen og jeg sammen med Fuldm. Halsteen skulde opsøge den tyske Kommandant og faa Løfte om Ophævelse af de særlige Tilstande,

Esbjergs historie.

saafremt Arbejderne gik i Gang, ligesom jeg foreslog, at man skulde anmode ham om at lukke Soldaterne inde saa tidligt som muligt.

Vi blev straks modtaget af Kapitan Steckelberg, Oberleutnant Mellmann og endnu en Officer, og efter en kort Forhandling lovede Kommandanten følgende:

1) Indstilling til København næste Morgen om Ophævelse af Undtagelsestilstanden, saafremt Arbejderne i det store og hele gik i Arbejde.

2) Indlukning af Soldaterne Kl. 19 samme Aften.

Jeg forstod at Jespersen selv vilde meddele dette paa det Møde, som de strejkende vilde afholde paa Paladshotellet samme Aften, men det blev Fuldm. Halsteen, der havde lovet at deltage i Mødet, der overbragte Bskeden. Noget Referat fra dette Møde har jeg aldrig faaet, men jeg tror, at Jørgen Christensen deltog. (Jørgen Christensen oplyste i Magmødet, at Halsteen om Formiddagen havde været til et Møde med Arbejderne, og der "klaret sig godt").

Tirsdag Aften holdt Organisationsformændene (?) ogsaa Møde og vedtog en Opfordring til Arbejderne om at gaa i Arbejde.

Onsdag Morgen udbrød alm. Strejke - Her paa Kontoret udeblev Personalet fra Fuldmægtige og nedefter - Da Meddelelse til mig ikke indgik, sendte jeg Skov-Nielsen, der endnu opholdt sig paa Kontoret ned efter Tillidsmanden. Denne meddelte mig derefter, at Personalet havde vedtaget at strejke. Han blev af Jespersen, Politimesteren og undertegnede foreholdt, at Fagforbundene Aftenen i Forvejen havde henstillet til Medlemmerne at gaa i Arbejde, og hvad det betød, at Tjenestemænd gik i Strejke.

Man satte sig derefter telefonisk i Forbindelse med Minister Kjørbøl, - hvor Høyer-Nielsen, der stadig af mig var underrettet om begivenhedernes gang, opholdt sig. Dagen forløb forøvrigt roligt. - Værnemagten blev holdt inde fra ret tidligt paa Eftermiddagen. Jespersen meddelte som Res. af mine Forhandlinger med Kjørbøl ved Mødet med Fagforeningslederne, at Undta-

Esbjergs historie.

gelsestilstanden vilde blive hævet næste Morgen, saafremt man gik i Arbejde.- Det samme blev af Jespersen paa Organisationernes Møde meddelt et fra de strejkende hidkaldt Udvalg, der modtog Meddelelsen med Begejstring, men ønskede at det skulde meddeles paa Mødet paa Paladshotellet, hvor et meget stort Antal strejkende var til Stede -.

Dette skete, og man vedtog der at gaa i Arbejde, hvilket blev meddelt pr. Højtalerovogn.

20/8 43

H.N."

Esbjergs historie.

"HN/BJ

N O T A T

til Byraadet.

Vedrørende Indkvarteringsvæsenet kan oplyses:

1. Dansk Militær er for Tiden indkvarteret 3 Steder, nemlig paa Hotel "Royal", i Gammelby-Lejren samt paa Havnen (Marineenheder). Pr. 1. Oktober vil der blive indkvarteret dansk Militær i et Antal af ca. 700 i den store Lejr ved Hjertingvej, hvorefter Gammelby-Lejren vil blive frigivet.
2. Den paatænkte Indkvartering paa Fanø af Amerikanere er som bekendt opgivet.
3. Af Englændere findes kun nogle faa Officerer, der bor sammen med den danske Marine paa Havnen. En af de nærmeste Dage indtræffer der en Stab paa 5 Officerer med lo Menige, der skal have Kontor og Rum til at sove i stillet til Raadighed. De paagældendes Opgave er at etablere et Kontor, der skal eftersøge nedstyrtede allierede Flyvere for at identificere disse.
4. Man har i Dag faaet Meddelelse om, at ca. 120 Amerikanere, der for Tiden er i Fredericia, ønsker at besøge Esbjerg og Fanø en Gang i næste Uge, ved hvilken Lejlighed det forudsættes, at Esbjerg byder et Maaltid Mad.
5. Frigivelsen af de af Tyskerne tidligere anvendte Ejendomme skrider stadig frem, derunder ogsaa Frigivelsen af Skoler. Handelshøjskolen frigives saaledes en af de nærmeste Dage, Vestre Skole ligeledes, idet Fangerne der nu overføres til Baraklejren paa Hjørnet af Haraldsgade og Torvegade.

Vedrørende de under Luftværnschefen henlagte indkvarterede oplyses:

Esbjergs historie.

1. At der, efter at de ca. 1100 Russere nu er rejst, vil blive indkvarteret ca. 500 Polakker i Lejren i Nærheden af Tarp.
2. Antallet af tyske Flygtninge indkvarteret i 3 Lejre paa Lufthavnen udgør for Tiden ca. 1200. Der er nu for hver Lejr indsat en dansk Lejrleder.

Esbjerg, den 10. September 1945.

Hans Nielsen"